

**EUROPEAN
REFORMS
BULLETIN
2015 No 3**

European Reforms Bulletin 2015

scientific peer-reviewed journal

No. 3

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661153528

e-mail: EuroReforms@gmail.com

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovskiy B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 3 30.10.2015)

© European Reforms Bulletin, 2015

© Authors of articles, 2015

Table of contents

- Demydyuk S.V.** Administrative Legal Status of Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine 2
- Govorun D.M., Tyshchenko O.I.** Issues of Compliance with the Requirements of the Criminal Procedure Code about the Detention of Persons Suspected of Committing a Crime 7
- Karlova O.A.** The Quality of the Service Sector in Urban Areas 11
- Pavliutin Yu.M.** Organization of Interaction between Investigative and Operational Units in the Investigation of Money Laundering 15
- Svyrydiuk N.P.** Principles of Administrative Legal Regulation in the Economic Sphere 20
- Vasilchuk N.A., Kuzmenko O.M.** Market Infrastructure as an Integral Element of Infrastructure System 25
- Zablodska I.V., Gudima T.S.** Prospects of Basel III Implementation to the Banking System of Ukraine 29
- Zaiets O.M.** General Description and Criminological Typology of Criminal Offenses in Insurance 33

Administrative Legal Status of Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine

Sergiy V. Demydyuk

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

e-mail: demydyuk_oduvs@ukr.net

Abstract: Different views about legal status, including administrative legal status of the Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine, and also main characteristics, functions, activities, structure of the Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine as a special law-enforcement body are described. The author examines the place and the role of the Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine in the national cybersecurity system. Such elements of administrative legal status of the Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine as objectives, structural and organizational, competencial blocks and responsibility of employees are analyzed.

Keywords: cybercrime, cyberspace, national security, administrative legal status, Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine.

В умовах динамічних змін, що відбуваються в сфері кібернетичних правовідносин, розвитком нових форм та видів правопорушень в кіберпросторі набуває особливого значення та актуальності діяльність Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України (далі – УБК МВС України). У зв'язку з чим, виникає нагальна потреба в дослідженні адміністративно-правового статусу УБК МВС України як суб'єкта забезпечення кібербезпеки, який провадить боротьбу з правопорушеннями в кібернетичній сфері, визначенні його місця в національній системі кібербезпеки, а також повноваження, які б забезпечили в нових умовах ефективно і своєчасне попередження та викриття кіберправопорушень та кіберзлочинності.

За останні роки УБК МВС України посіло чільне місце в системі суб'єктів, задіяних у виконанні завдань щодо боротьби з кіберзлочинністю. Важко переоцінити внесок підрозділів УБК МВС України (далі – ПБК МВС України) у справу щодо зміцнення кібербезпеки нашої держави, захисту законних прав та інтересів учасників відносин, що існують на теренах кіберпростору.

Окремі проблеми визначення та реалізації правового статусу підрозділів УБК МВС України як суб'єктів забезпечення кібербезпеки тією чи іншою мірою привертала увагу науковців, однак комплекс питань, пов'язаних з адміністративно-правовим статусом зазначених органів, які відіграють значну роль у забезпеченні кібербезпеки держави, на цей час комплексно не досліджувався. Крім того, нормативно-правові акти, що регулюють діяльність УБК МВС України, визначають лише окремі аспекти його адміністративно-правового статусу, що також негативно відображається на ефективному функціонуванні даних підрозділів.

Визначення адміністративно-правового статусу УБК МВС України має важливе значення для з'ясування його можливостей, завдань, функцій та повноважень в сфері забезпечення кібербезпеки. До того ж дослідження адміністративно-правового статусу УБК МВС України дозволить удосконалити законодавство в сфері забезпечення кібербезпеки, оскільки на сьогодні одним з важливих завдань є знаходження оптимального варіанту правових норм, за допомогою яких можна б було ефективно впливати на суспільні відносини в сфері кібербезпеки.

Основу вирішення вказаних питань складають наукові дослідження вчених-фахівців з адміністративного, інформаційного права, теорії управління та інших галузей права, зокрема, таких, як: В.Б. Авер'янов, Д.Н. Бахрах, О.Г. Бережнов, М.В. Витрук, В.М. Галуцько, С.Д. Гусарев, А.М. Колодій, В.М. Корельський, О.Є. Користін, В.А. Кучинський, Є.Ю. Красноносів, Є.А. Лукашова, В.І. Муравйов, В.С. Нерсисянц, В.Я. Малиновський, А.Ю. Олійник, О.Ф. Скакун, Ю.М. Тодика, О.Ю. Тодика, В.Д. Перевалова, Є.В. Овчарова, Д.М. Овсянко, Х.П. Ярмакі та ряду інших науковців. У дослідженнях багатьох українських учених, як правило, розглядалися загальні питання визначення сутності та значення правового статусу суб'єктів адміністративного права. Але, як свідчить аналіз наукових публікацій, у сучасних умовах державного регулювання з'явилася потреба в проведенні нових наукових досліджень, у яких би висвітлювалось питання адміністративно-правового статусу УБК МВС України як суб'єкту забезпечення та організації кібербезпеки, з урахуванням особливостей її діяльності.

Суттєве концептуальне значення для визначення адміністративно-правового статусу УБК МВС України має різноманітність понятійного апарату і термінології «адміністративно-правового статусу», які при цьому використовуються.

Дослідивши та узагальнюючи різні дефініції учених-теоретиків, на нашу думку, під правовим статусом необхідно розуміти визначену нормами права сукупність прав, обов'язків та відповідальності, що характеризують правове становище суб'єкта у взаємовідносинах із суспільством та державою.

Базуючись на загально-правовому статусі, адміністративно-правовий статус державного органу найчастіше характеризують як сукупність передбачених законами, підзаконними нормативними правовими актами і установчими документами прав і обов'язків суб'єкта у сфері державного регулювання, а також адміністративною відповідальністю суб'єкта [1, с.40].

На нашу думку, слід підтримати точку зору Д.М. Бахраха, який у визначенні адміністративно-правового статусу пропонує вирізняти три головні блоки: цільовий; структурно-організаційний; компетенційний [2, с.27]. До першого елемента адміністративно-правового статусу автор відносить цілі, завдання та функції органу закріплені юридично. Другий елемент, на думку вченого, представляє організаційно-структурний компонент правового статусу, який охоплює нормативне регулювання порядку створення, легалізації, реорганізації, ліквідації суб'єктів, їх підзвітності, встановлення та змін їх організаційних структур, права на організаційне самовизначення, процедур діяльності та права на офіційні символи [2, с.355]. Однак, таке визначення поняття адміністративно-правового статусу не враховує такий важливий елемент, як відповідальність, яка також є досить важливою характеристикою, оскільки є різною для кожного суб'єкта адміністративних правовідносин та для кожного окремого випадку.

На нашу думку, у контексті розгляду адміністративно-правового статусу УБК МВС України як суб'єкта забезпечення та організації кібербезпеки слід характеризувати через такі складові елементи (блоки), як цільовий, організаційно-структурний, компетенційний та відповідальність.

З точки зору адміністративного права УБК МВС України є колективним суб'єктом адміністративного права, а саме – державним органом виконавчої влади, а тому його адміністративно-правовий статус має свої особливості. Загальні засади діяльності УБК МВС України визначає Положення про Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України від 27 жовтня 2014 р., прийнятого відповідно до вимог ст.ст. 15, 18 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р., Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою КМУ від 13 серпня 2014 р. №401.

У структурі цільового блоку адміністративно-правового статусу зазвичай указують мету, завдання та функції. Деякі дослідники запевняють, що до нього слід включати, перш за все, первинні категорії, під якими автори зазначають проблеми, а мета та завдання є вторинними, визначаючими функції органу, на підставі яких і розроблюється структура органу [3].

Як зауважує професор О.Є. Користін, мета, завдання та функції правоохоронних органів у цілому полягають у забезпеченні законності та правопорядку в усіх сферах життєдіяльності нашої країни [4, с.107].

Звертаючись до аналізу цільового блоку адміністративно-правового статусу УБК МВС України, варто звернути увагу на те, що головну мету даного суб'єкта забезпечення та організації кібербезпеки в Україні визначено в назві служби і полягає в боротьбі з кіберзлочинністю.

Згідно з нормами зазначеного положення УБК є структурним підрозділом МВС України, який відповідно до норм чинного законодавства забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність. Отже, УБК є структурною одиницею МВС України, функціонує як державний орган виконавчої влади та має всі ознаки останнього: є організованим колективом; є автономною частиною державного апарату; здійснює державні функції, реалізує публічний інтерес; діє від імені держави й у той же час від свого імені; має власну компетенцію; несе відповідальність перед державою за свою діяльність; засновується державою; становище, структура і діяльність УБК МВС України регламентуються нормами чинного законодавства.

Аналізуючи адміністративно-правовий статус УБК МВС України, Р.Г. Беляков запевняє, що діяльність органу спрямовано на попередження та протидію кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, учинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку [5]. На думку автора, метою діяльності УБК МВС України має бути: участь у реалізації публічної влади;

підвищення ефективності ОВС України; сприяння реалізації державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю [4].

Нормативно-правовими засадами, які регламентують діяльність УБК є норми Конституції України, законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України та КМУ, нормативно-правових актів МВС України, а також нормами Положення Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України від 27 жовтня 2014 р. [6].

Як суб'єкт забезпечення кібербезпеки УБК МВС України діє на основі поєднання єдиноначальності та колегіальності у вирішенні питань оперативно-службової діяльності, перспективного й поточного планування, а також своєчасного і якісного виконання планових заходів, наказів, рішень та доручень керівництва МВС України, з урахуванням наукових рекомендацій та передового досвіду, у т.ч. міжнародного.

Діяльність УБК МВС України ґрунтується на принципах законності, гуманізму, поваги до особи, конспірації, поєднання гласних і негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та дотримання режиму секретності.

Нормами Положення про Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України Міністерства внутрішніх справ України від 27 жовтня 2014 р. закріплено основні завдання УБК МВС України [6]. Мета й завдання УБК МВС України у сфері забезпечення кібербезпеки держави, які необхідно виконати для її досягнення, визначають функції цього органу, які є засобом реалізації повноважень суб'єкта забезпечення кібербезпеки та характеризують його дії з погляду постійно діючого, динамічного механізму.

Відповідно до норм Положення про Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України від 27 жовтня 2014 р. УБК МВС України здійснює широкий спектр функцій в сфері забезпечення та організації кібербезпеки в Україні, відповідно до аналізу норм якого можна визначити: правотворчу функцію; організаційну функцію; функції поточного і перспективного планування своєї роботи та заходів щодо підвищення ефективності роботи територіальних ПБК; правоохоронну функцію; контролюючу функцію; інформаційно-аналітичну функцію; профілактичну функцію. Виконання цих та інших функцій УБК МВС України є основою для формування структури національної системи кібербезпеки і взаємодії її компонентів. Функції УБК МВС України є складовими діяльності держави в сфері адміністративно-правового регулювання забезпечення та організації кібербезпеки, яка характеризується певною самостійністю, однорідністю, складністю та стабільністю владно-організуючого впливу функції УБК МВС України як суб'єкта регулювання, спрямованого на забезпечення кібербезпеки. На наш погляд таке визначення досить повно охоплює всі необхідні та суттєві ознаки функцій адміністративно-правового регулювання кібербезпеки.

Як слушно зауважує Р.Г.Беляков, організація діяльності як структурний елемент адміністративно-правового статусу УБК МВС України полягає в тому, що будь-який орган (установа) повинен відповідати всім ознакам системного утворення [5].

Структурно-організаційний елемент адміністративно-правового статусу УБК МВС України включає в себе: порядок утворення, реорганізації, ліквідації підрозділу; принципи діяльності; структуру; підпорядкованість, підконтрольність та підзвітність; форми й методи діяльності; взаємодію з іншими службами міліції, державними та міжнародними органами, організаціями.

Так п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України передбачено, що організація і діяльність органів дізнання і слідства, а відповідно й УБК МВС України, визначається виключно законами України [7].

Як будь-який інший орган виконавчої влади, УБК МВС України має офіційне найменування та повноваження використовувати різні атрибути з державною символікою, зокрема Управління має свою печатку із власним найменуванням, а також необхідні для службової діяльності штампи, бланки з повним і скорочений найменуванням. Діяльність УБК МВС України має вторинний, підзаконний, виконавчо-розпорядчий характер, бо вона здійснюють свої функції на підставі та на виконання закону. УБК МВС України діє на основі поєднання єдиноначальності та колегіальності у вирішенні питань оперативно-службової діяльності, перспективного й поточного планування, а також своєчасного і якісного виконання планових заходів, наказів, рішень та доручень керівництва МВС України, з урахуванням наукових рекомендацій та передового досвіду, у т.ч. міжнародного.

Говорячи про адміністративно-правовий статус УБК МВС України необхідно згадати про компетенцію (від лат. *competentia* – належність за правом), дослідження якої, на думку багатьох авторів, дозволяє розкрити зміст діяльності державного органу, його реальні функції та їх призначення; по-друге, аналіз компетенції дає можливість вносити обґрунтовані рекомендації та пропозиції щодо удосконалення правового положення органу, зміни та доповнення чинного

законодавства [8, с.93]. Досліджуючи адміністративно-правовий статус УБК МВС України, деякі фахівці наголошують, що аналіз компетенції цього органу має важливе значення для ефективного функціонування підрозділів боротьби з кіберзлочинністю, оскільки створюються оптимальні умови для реалізації функцій, які покладені на зазначену службу [4]. З точки зору провідних учених-адміністративістів, до компетенційного блоку адміністративно-правового статусу органу державної влади слід відносити два необхідних елементи – права та обов'язки [9, с.247].

Нормами розділу IV Положення Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України визначено оперативно-службові завдання та функції УБК МВС України як одного з головних суб'єктів забезпечення та організації кібербезпеки в державі, аналіз якого вказує на визначення у компетенційному блоку адміністративно-правового статусу УБК МВС України тільки прав. Серед норм Положення не визначено обов'язків УБК МВС України, крім обов'язків начальника [6].

Однак, як самостійна категорія адміністративно-правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх його суб'єктів діяльності, і не може реалізовуватись без основних його компонентів – прав та обов'язків [10]. А отже вищезазначене положення потребує доопрацювання та вдосконалення.

Відповідно до чинного законодавства на УБК МВС України як на структурний підрозділ та суб'єкт забезпечення та організації кібербезпеки в Україні покладаються обов'язки щодо об'єктивного, всебічного і своєчасного проведення перевірок відомостей, викладених у заявах та повідомленнях про правопорушення в кіберпросторі, де наводяться дані про порушення норм чинного законодавства в сфері адміністративно-правового регулювання забезпечення та організації кібербезпеки в Україні. І чим повніше визначено компетенцію УБК МВС України, тим ефективніше працює апарат, ефективніше використовуються правові, організаційні та інші засоби для вирішення завдань у сфері боротьби з кіберзлочинністю [4].

Коло обов'язків УБК МВС України як важливого елементу адміністративно-правового статусу має бути чітко встановлено та визначено в основному нормативно-правовому акті, на основі якого здійснює свою діяльність цей правоохоронний орган.

Одним із елементів адміністративно-правового статусу УБК МВС України є відповідальність його працівників. Підставами для застосування адміністративно правової відповідальності прийнято вважати: нормативну, фактичну та процесуальні підстави. Під фактичною підставою для застосування адміністративних стягнень до працівників УБК МВС України слід розуміти діяння конкретного працівника, що порушує правові приписи, що охороняються адміністративно-правовими санкціями (адміністративні проступки).

Своє виявлення адміністративна відповідальність знаходить у застосуванні певних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу і майнової відповідальності [11]. Правовими підставами застосування адміністративної відповідальності працівників УБК МВС України є: КУпАП; Закони України «Про Національну поліцію»; «Про оперативно-розшукову діяльність»; «Про засади запобігання і протидії корупції» тощо.

Таким чином, узагальнюючи наведене вище, проаналізувавши погляди різних вчених-теоретиків права та адміністративістів на природу правового статусу, у тому числі адміністративно-правового, дослідивши їх основні характеристики, структуру, під адміністративно-правовим статусом УБК МВС України як спеціального суб'єкта забезпечення та організації кібербезпеки слід розуміти гарантоване державою та врегульованого нормами права становище, яке являє собою сукупність структурних елементів, відповідно до яких УБК МВС України виконує свої функції та повноваження в сфері боротьби з кіберзлочинністю. До елементів адміністративно-правового статусу УБК МВС України слід віднести цільовий, структурно-організаційний, компетенційний блоки та відповідальність працівників служби.

References:

1. Korelsky V.M., Perevalova V.D. (2002) *Teoriya gosudarstva i prava [Theory of state and law]*. Moscow, NORMA-INFRA, 2002, 570 p. (In Russian)
2. Bachrach D.N. (1985) *Subekty sovetskogo admynystratyvnogo prava [Subjects of the soviet administrative law]*. Sverdlovsk, 1985, 168 p. (In Russian)
3. Tkachenko O.Ye. (2009) *Pytannia shchodo kompetentsii Derzhavnoi sluzhby borotby z ekonomichnymy zlochynamy ta subiektiv yii realizatsii [The question of the competence of the State Service for Combating Economic Crimes and subjects its implementation]*. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlduvs/2009_4/09_4_2_7.pdf. (In Ukrainian)

4. Dzhuzha O.M., Baranovskiy O.I., Korystin O.Ye. (2010) *Ekonomichna bezpeka [Economic security]*. Kyiv, Pravova yednist, 2010. 368 p. (In Ukrainian)
5. Belyakov R.H. (2014) *Administratyvno-pravovyi status UBK MVS Ukrainy: poniattia, zmist ta struktura [Administrative and legal status of UBC MIA Ukraine: concept, content and structure]*. Available at: www.lsej.org.ua/6_2014/24.pdf. (In Ukrainian)
6. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Upravlinnia borotby z kiberzlochynnistiu Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy [On approval of the Reglament of Department on Combating Cybercrime of the MIA of Ukraine]*. Nakaz MVS Ukrainy vid 27 zhovtnia 2014 r. [Decree of the MIA Ukraine, October, 27, 2014]. Available at: document.ua/pro-organizaciyu-dijalnosti-upravlinnja-borotbi-z-kiberzloch-doc130740.html. (In Ukrainian)
7. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Proceedings of Verkhovna Rada of Ukraine]*, 1996. No. 30, Art. 141. (In Ukrainian)
8. Habrychydze B.N. (1968) *Horodskye sovety deputatov trudiashchykhsia [City Council of deputies]*. Moscow, 1968. 214 p. (In Russian).
9. Averianov V.B. (2002) *Vykonavcha vlada i administratyvne parvo [Executive power and administrative law]*. Kyiv, Publishing House «In Jure», 2002, 668 p. (In Ukrainian).
10. Panchyshyn A.V. (2010) *Poniattia, oznaky ta struktura kategorii «administratyvno-pravovyi status» [The concept, characteristics and structure of the category "administrative and legal status"]*. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava [Journal of Kiev University of Law]*. 2010, No. 2, P. 95-97. (In Ukrainian)
11. Horbunova O.Yu. (2011) *Osoblyvosti administratyvnoi vidpovidalnosti pratsivnykiv militsii [Features of the administrative responsibility of police officers]*. Available at: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14533-2011-01-18-03-47-10.html>. (In Ukrainian)

Административно-правовой статус Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины

Демедюк Сергей Васильевич, e-mail: demydyuk_oduvs@ukr.net
Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Аннотация: Различные мнения исследователей о правовом статусе, в частности административно-правовом статусе, Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины, а также основные характеристики, функции, направления деятельности, структура Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины в качестве специального правоохранительного органа изучены. Автор рассматривает место и роль Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины в национальной системе кибербезопасности. Такие элементы административно-правового статуса Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины как целевой, структурно-организационный, компетенционный блоки и ответственность сотрудников Управления проанализированы.

Ключевые слова: киберпреступность, киберпространство, национальная безопасность, административно-правовой статус, Управление по борьбе с киберпреступностью МВД Украины.

Issues of Compliance with the Requirements of the Criminal Procedure Code about the Detention of Persons Suspected of Committing a Crime

Darya M. Govorun

Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine
e-mail: govorun-d@yandex.ua

Olga I. Tyshchenko

Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine
e-mail: tisch_olga@mail.ru

Abstract: In the article authors consider some challenging issues connected with ensuring the rights of persons during application to the latter criminal procedure detention. The authors have analyzed the degree of compliance of relevant rules of the Criminal Procedure Code by officials in the process of practical application. Based on the analysis, the authors highlight the typical violations of the requirements of the Criminal Procedure Code, which are permitted in criminal proceedings for apprehending persons.

Keywords: detention, types of detention, length of detention, ensuring the rights of a suspect, criminal procedure.

Затримання безпосередньо пов'язане із суттєвим обмеженням права особи на свободу та особисту недоторканність. Незважаючи на короткочасність цього заходу забезпечення кримінального провадження, за характером право обмежень затримання є одним з найбільш суворих запобіжних заходів. Водночас, цей захід сприяє ефективній діяльності органів досудового розслідування у сфері протидії злочинності. Тому, незважаючи на обраний законодавцем курс гуманізації суспільних відносин у сфері кримінального судочинства, на практиці затримання застосовується достатньо широко й тому вимагає чітких процесуальних гарантій, які забезпечували б ефективність механізму захисту прав затриманої особи.

Проблеми правової регламентації затримання вже були предметом численних наукових досліджень таких правознавців, як В. В. Вапнярчук, В. М. Григор'єв, І. М. Гуткін, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, Я. П. Зейкан, В. Т. Маляренко, І. Л. Петрухін, М. А. Погорецький, П. П. Пилипчук, В. М. Трофименко, О. Г. Шило та ін. Але, не дивлячись на значну кількість опублікованих робіт, в яких досліджувалося окреслено коло питань, практичне застосування цього короткочасного запобіжного заходу є недосконалим. Дії посадових осіб під час затримання не завжди відповідають вимогам міжнародних стандартів і є такими, що спрямовані на забезпечення прав затриманої особи.

Метою вказаної статті є висвітлення проблемних аспектів забезпечення прав особи під час застосування до останньої кримінального процесуального затримання, аналіз ступеня дотримання посадовими особами відповідних норм КПК у процесі їх практичного застосування.

Кримінальне процесуальне законодавство України передбачає такі види затримання: 1) затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу (у порядку статей 190-191 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК); 2) законне затримання (у порядку ст. 207 КПК); 3) затримання уповноваженою службовою особою (у порядку ст. 208 КПК); 4) затримання з метою екстрадиції (у порядку ст. 582 КПК); 5) превентивне затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності (у порядку ст. 615 КПК). Ці види затримання відрізняються за цільовим призначенням, підставами та порядком застосування, а також за суб'єктами, які уповноважені приймати таке рішення [1, р. 324]. Кожне з них має бути предметом окремого наукового вивчення. У межах цієї статті приділимо увагу питанню реалізації та дотримання процесуальних прав затриманих осіб.

З огляду на суворість цього тимчасового запобіжного заходу, на законодавчому рівні передбачено механізм його правозастосування, поєднаний із відповідними кримінальними процесуальними гарантіями реалізації прав затриманих осіб. Так, Конституція України (ст. 29) передбачає, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Аналогічні положення закріплені у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – КЗПЛ)

(ст. 5) та КПК (ст. 12). Як справедливо зазначає П. Рабінович, для всієї КЗПЛ властивим є пошук справедливого балансу між вимогами забезпечити загальні інтереси суспільства і захистити основоположні права людини [2, р. 8,9]. Розглядаючи правомірність обмеження права на свободу і особисту недоторканність у контексті положень КЗПЛ, О. С. Гуляєва, вказує, що відступ від права на свободу і особисту недоторканність можливий лише у виняткових випадках, коли існує справжній публічний інтерес, який є вагомішим, ніж принцип поваги до свободи людини, незважаючи на презумпцію невинуватості [3, р. 54].

Аналіз окремих рішень Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо реалізації ст. 5 КЗПЛ дозволяє дійти до висновку, що головною метою приписів цієї статті є забезпечення захисту особи від свавільного позбавлення волі. До того ж, необхідність виконання правозабезпечувальної функції органами досудового розслідування, як органами публічної влади, обумовлена дією засади публічності та завданнями кримінального провадження.

Водночас аналіз практики свідчить про існування проблем дотримання вимог законодавства при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину. Розглянемо типові порушення, які допускаються під час затримання особи у кримінальному провадженні.

1. Порушення законних підстав затримання уповноваженою службовою особою (у порядку ст. 208 КПК). Уповноважена службова особи має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

На практиці спостерігається неоднакове тлумачення термінів «безпосередньо після вчинення злочину» та «щойно вчинила злочин», що дозволяє уповноваженим службовим особам затримувати осіб, підозрюваних у його вчиненні, на строк більше доби після вчинення злочину без ухвали слідчого судді, суду. Тобто, затримання відбувається без передбачених законом підстав. Так, ЄСПЛ у справі «Лівада проти України» від 26 червня 2014 р. констатував порушення статті 5 §1 Конвенції в формі використання адміністративного арешту для цілей кримінального судочинства як довільне затримання, в результаті чого заявник утримувався під вартою протягом 10 діб без відповідного рішення компетентного органу (суду).

2. Порушення строків затримання. Відповідно до практики ЄСПЛ важливим аспектом правового регулювання порядку затримання є визначення моменту затримання. У ст. 209 КПК України передбачено, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поруч з уповноваженою службовою особою або в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Чинним законодавством України встановлено, що тривалість затримання не може перевищувати 72 годин з моменту затримання. Тому відлік 60 годин, протягом яких затримана особа повинна бути доставлена до суду, необхідно розпочинати з моменту фактичного затримання особи, а не з години, яка зафіксована у протоколі. Слідчий суддя, встановивши порушення зазначеної норми, зобов'язаний вжити заходів, передбачених чинним законодавством (п. 3.6) [4]. При цьому необхідно враховувати, що ч. 5 ст. 208 КПК містить вимогу щодо зазначення у протоколі затримання місця, дати і точного часу (година і хвилини) фактичного затримання особи. Внесення недостовірних відомостей до протоколу затримання щодо часу фактичного затримання призводить до незаконного збільшення процесуальних строків затримання. Нажаль, тенденція до спотворення часу фактичного затримання знаходить своє підтвердження на практиці, що підтверджується відповідними дослідженнями [5, р. 31].

На нашу думку, проблема полягає в тому, що КПК чітко не зазначає, коли має бути складений протокол затримання особи. Відсутня норма й щодо негайності допиту затриманої особи. Позиція законодавця, з одного боку, зрозуміла – він обмежився визначенням у ч. 1 ст. 209 КПК моменту затримання, який і має бути вказаний у протоколі. Проте на практиці протокол затримання складається набагато пізніше у часі, ніж час фактичного затримання, до того ж, у ньому не завжди фіксується точна година і хвилини фактичного затримання. Це призводить до збільшення строків затримання, що автоматично свідчить про його незаконність.

3. Порушення права на захист затриманої особи. Одним із засобів забезпечення прав особи на етапі затримання є своєчасне надання затриманій особі належної правової допомоги. Відповідно до положень ст. 48 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати

затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. За ч. 4 ст. 213 КПК уповноважена службова особа зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. Такий же обов'язок передбачений Порядком інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 року №1363. Втім, на практиці законодавча вимога про обов'язкове повідомлення захисників про всі факти затримань реалізується не повною мірою [6, с.14]. Відбуваються також інші порушення права затриманих на захист, зокрема: не дотримуються строки повідомлень центрів правової допомоги про затримання осіб, викликані захисники до затриманих не допускаються, затриманих примушують до відмови від викликаного захисника, із затриманою особою проводяться процесуальні дії ще до моменту прибуття захисника, не забезпечуються умови конфіденційного спілкування захисника із підозрюваним. Так, ухвалою слідчого судді Комсомольського районного суду м. Херсона від 16 липня 2013 року доручено Херсонському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги підозрюваному І.Г. захисника для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, оскільки останній під час розгляду цього клопотання заявив про забезпечення йому права на захист через те, що за своїм матеріальним станом не в змозі запросити захисника. Слідчий суддя під час розгляду зазначеного клопотання встановив, що під час затримання підозрюваний помилково відмовився від послуг адвоката, оскільки йому не було роз'яснено, що адвокат направлений центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а не обраний і запрошений слідчим на власний розсуд [7].

4. Порушення права на інформацію при затриманні особи. КЗПЛ передбачає, що кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього (ч. 2 ст. 5). ЄСПЛ наголошує на тому, що інформація має бути надана в такий спосіб, щоб людина могла її зрозуміти, тобто простою, не перевантаженою спеціальною термінологією мовою, і щоб така інформація охоплювала «правові та фактичні підстави» арешту. За ч. 4 ст. 208 КПК уповноважена службова особа, що здійснила затримання, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити...інші процесуальні права, передбачені КПК.

По-перше, результати досліджень свідчать, що таке інформування не завжди здійснювалося належним чином. У більшості випадків процес роз'яснення затриманій особі її прав був формальним (не повідомлявся весь обсяг прав або не забезпечувалося належне їх роз'яснення) [5, с. 48-51]. По-друге, уповноважені особи не завжди інформують затриманих осіб про їх процесуальні права негайно. Дані спостережень свідчать про те, що лише в 1% випадків така інформація надавалася безпосередньо на місці затримання; у 35% випадків така інформація не надавалася взагалі; у 27% випадків інформація надавалася під час складання протоколу про затримання; у 15% - під час допиту; у 6% - під час повідомлення про підозру. Тобто, фактично слідчі надають затриманій особі інформацію про її права після отримання її пояснень або показань, що є порушенням права на захист.

Незважаючи на позитивні зміни у законодавчому регулюванні порядку затримання особи та запровадженні додаткових гарантій дотримання прав такої особи, на жаль, не відбулося суттєвих змін під час здійснення затримання осіб уповноваженими службовими особами. Наразі порушення законних підстав затримання та його строків, права затриманої особи на захист та права на інформування, залишаються типовими порушеннями при застосуванні цього тимчасового запобіжного заходу.

References:

1. *Kryminalnyi protses [Criminal procedure]*. Yu.M. Hroshevyi, V. Ia. Tatsii, A. R. Tumaniants ta in.; Za red. [Edited by] V.Ia. Tatsiia, Yu.M. Hroshevoho, O. V. Kaplinoi, O. H. Shylo. Kharkiv, Pravo, 2013, 824 p. (In Ukrainian).
2. Rabinovych, P. (2009) Fenomen prava v interpretatsii Strasburzkoho sudu (do 50-richchia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny) [The phenomenon of law as interpreted by the Strasbourg Court (the 50th anniversary of the European Court of Human Rights)]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy [Bulletin of the Academy of Sciences of Ukraine]*, 2009, No. 2, pp. 3-12 (In Ukrainian).
3. Gulyaeva, E. E. (2013) *Pravovyye osnovaniya ogranicheniya prava na svobodu i lichnyuyu neprikosnovennost po Konventsii o zaschite prav cheloveka i osnovnyih svobod 1950 goda [Legal grounds*

for restricting the right to freedom and personal inviolability of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950]. Moscow: Yurlitinform, 2013, 208 p. (In Russian).

4. *Uzahalnennia sudovoi praktyky shchodo rozghliadu slidchym suddeiu klopotan pro zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia vid 7.02.2014 r.* [Generalization of court practice investigating judge on consideration of petitions on the application of the measures of assurance of criminal proceedings]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14>.

5. *Prava liudyny za zachynenyi dveryma: zvit za rezultatamy doslidzhennia «protsesualni harantii zatrymanykh osib»* [Human rights behind closed doors: Research Report «procedural safeguards detained individuals»]. Kyiv, 2015, 208 p. Available at: http://police-access.info/wp-content/uploads/2015/10/zvit_final.pdf (In Ukrainian).

6. *Shchorichna dopovid upovnovazhenoho Verkhovnoi rady Ukrainy z prav liudyny pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini* [The Annual report of Ombudsman of Ukraine on the observance and protection of the rights and freedoms of person and citizen in Ukraine]. Kyiv, 2015, 552 p. Available at: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/>. (In Ukrainian)

7. *Ukhvala slidchoho suddi Komsomolskoho raionnoho sudu m. Khersona vid 16 lypnia 2013 roku* [The decision of the investigative judge of Komsomolsk District Court of Kherson from 16 July 2013] (2013). Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Page/2> (In Ukrainian).

Вопросы соблюдения требований Уголовного Процессуального Кодекса при задержании лиц, подозреваемых в совершении преступления

Говорун Дарья Николаевна, e-mail: govorun-d@yandex.ua

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

Тищенко Ольга Игоревна, e-mail: tisch_olga@mail.ru

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

Аннотация: В статье освещаются проблемные аспекты обеспечения прав личности при применении уголовного процессуального задержания. Авторами проведен анализ степени соблюдения должностными лицами соответствующих норм УПК в процессе их практического применения. На основании проведенного анализа приводятся типичные нарушения требований УПК, допускаемых при задержанием лица в уголовном производстве.

Ключевые слова: задержание, типы задержания, продолжительность задержания, обеспечение прав подозреваемого, уголовное судопроизводство.

The Quality of the Service Sector in Urban Areas

Olena A. Karlova

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

e-mail: eakarlova@gmail.com

Abstract: the peculiarities of a strategic approach to the development of urban agglomerations of Ukraine from the standpoint of sustainable development of urban areas are described in the article. Authors make practical problem is the weakness of the existing tools of strategic decision-making and inefficient mechanisms for assessing its impact. The author examine new models of functioning of the sphere of services to ensure the quality of life in urban areas and show how the adoption of certain management decisions will affect the semantic content of the genetic and regulatory approaches in social programming.

Keywords: urban area, urban planning regulation, local government, municipal organization, service sector, strategic approach to the development of urban agglomerations

Deterioration in quality of life and economic decline are results of the destructive action of the general crisis in Ukraine. They demonstrate ineffectiveness of the existing processes of strategic planning and forecasting at the level of urban areas. In our opinion, it is necessary to determine the centres of influence on the development of socio-economic system of the city, simulate external influence, identify problem areas and develop measures to reduce the impact of crises on the viability of components of the system. In the absence of scientific evidence-based strategic approach to the development of urban agglomerations and certain responsibility of local governments before their communities, recovery from the crisis seems difficult and prospects for further development look fuzzy. The main practical problems in the management of urban areas are the weakness of effective tools for making strategic decisions and ineffective mechanisms allowing to assess their impact. In addition, a weak monitoring system assessing the effectiveness of development of the city reduce the quality of changes and does not allow not make a diagnosis of the consequences of incompetent decision-making.

Attention to the problems of formation and development of the service sector market was paid in the papers of such researchers as L. Bezzubko, V. Geits, T. Klebanova, O. Cherniak, O. Karyi, V.S. Ponomarenko, N. Kizim and others [1, 2, 8, 9]. A part of these studies have been carried out in the times, when sufficient experience in performance of the services sector under conditions of socially oriented economy have not not accumulated, from whence these problems have been partially covered. The problems of formation of a new architecture of post-industrial economy (on the national and regional levels) on the base of capacity building of the services sector in the national economy, introduction of a market mechanism of regulation of its development and formation and operation of civilized regional markets of the services sector, which determine the importance of the topic as well as theoretical, methodological and practical significance of this study, still remain outside the focus of systems studies.

The important problem of goal-setting in social programmes is a quantification of the goal. In the majority of social programmes goals are qualitative in nature, without a clear quantitative determination. Such goal sets do not allow to monitor strictly the implementation of social programmes, promote voluntarism and subjectivism in assessing the outcomes of the programme. On the other hand, in most social programmes it is observed a pattern, when the general goal of the programme is formulated at a qualitative level while a very broad set of indicators of different levels and values is set as sub-goals. Similar poorly structured and not ranked sets of indicators make it impossible to create an objective picture of the degree of solution covered the social programme. The most appropriate is to determine several key quantitative indicators reflecting the essence of decision of the problematic situation along with the qualitative characteristics of the goal. The number of such indicators should be relatively small but it is necessary that they would be sufficiently capacious and informative ones.

The degree of realness of fulfilment of social programs depends on the resource provision. Under conditions of market relations a resource substantiation for social programs has new traits and characteristics as compared with the prescriptive stage of economic management. At the same time the resource substantiation of social programmes significantly differs from the substantiation of economic, scientific, technical, environmental and other, more “technocratic programs.” Let us consider some of these features and differences.

Activities of the objects of social programming (social strata and groups) are largely hard-to-predict and irrational. As a result, different type optimality criteria, which introduced to the programme, making provision for achieving a certain goal do not work. This approach employed, for example, in economic

programmes, allows to build various kinds of mathematical economic models optimizing the consumption of certain types of resources. According to L.V. Bezzubko and B.I. Bezzubko, for social programmes, this approach is complicated because the developers face the problem of irrational spending of certain types of resources due to complex social and psychological motivations of persons covered by social programmes [1, p. 59]. In this regard the most striking example is the American anti-poverty programmes. Their effectiveness is significantly reduced because of improper use of programme resources by public (selling distributed food coupons, embezzlement of monetary aid etc.). Therefore, it is extremely difficult to substantiate accurately the amount of resources and utilisation of them to achieve the desired goal.

At present implementation of social programmes is executed in the framework of mixed economy. Although the bulk of programme tasks cover institutions of the state sector, certain tasks are solved by the efforts of non-governmental organizations and institutions (both the commercial and non-profit sectors) on the base of different kinds of regional and municipal requests. Involvement of NGOs in implementation of social programmes significantly increases the level of uncertainty in price determination. To overcome this, in the framework of the programme services and equipment and material procurement are provided, particularly from private sources.

In addition, the involvement to the programme implementation numerous performers requires the development of a rigid system of services standardization. But the problem of services standardization, especially social services, is one of the most difficult problems to solve. Currently it is solved mainly through certification and visaing activities of organizations and social institutions, each of them carries out a particular activity. At that the criteria for granting of certificates and licenses are a priori qualifications and experience of the staff, availability and state of physical resources of the organisation, its financial capabilities, which is reflected in the ability to pay registration or license fees), the links that they have developed in the area logistics. In the process of organization or institution operation, such criteria as compliance with tax and financial rules and regulations, the absence of complaints from customers concerning quality of work and some others are added to the above listed ones.

In the opinion of the legislature, the development of quality standards of social services will allow to objectively assess the potential of organizations and institutions of various ownership applying for inclusion as performers in the social programmes [5, 7]. Raising the level of competition between potential performers (tenders, competitions) will be certainly beneficial for time schedules, prices and likelihood of achieving the programme objectives as well as the efficiency of resources allocated for the programmes. The resource provision of social programmes requires a clear regulatory framework. It should be noted that in the preceding decades it has developed a detailed system of rules and regulations covering virtually all aspects of economic and social life. These rules and regulations not only justify spending the different resources to achieve planned goals but they were set in the basis of the target unit of plans. At that a group of rules and regulations covered the social sphere of society regulating both conditions of social activities and activity itself [1, 8].

In the market economy the problem of determining which of the rules and regulations should be applied when developing social programmes raises. It should be noted that this is a very controversial task. On the one hand, the post-totalitarian society divests itself the functions of regulation of many aspects of social life of people. Thus, there is no need for normalization of these activities, the concept of rationalizing consumer behavior disappears both in the context of food and goods and social services. On the other hand, even abandoning the unnecessary paternalism the society is enforced to take upon itself the support of a particular social stability through the prevention of mass poverty. Therefore, it is enforced to set minimum standards of consumption of essential food and non-food products and on this basis to develop the minimum statutory pensions, allowances and wages. It is this kind of standards, which are used in the development of social programmes designed to solve the most acute social problems of the country and its regions [9: p. 267].

Thus, in the framework of the social programming is stored, albeit in a specific form, social norms that regulate the activity of most people. Regulations governing the conditions of people's activities find even more wide use in the social programmes. The fact that abandoning the total etatism in social sector the society has to keep a sufficiently high degree of state support for almost all social sectors. Substantiation of the magnitude of resources needed for such support is executed by using standards of people's activity conditions. Primarily, these standards are resource regulations setting unit expenditures of certain types of resources. Under an extremely broad economic independence of state and municipal organizations and establishments the resource regulations mainly determine the size of appropriation of financial resources from the budgets of different levels. On the base on these financial standards organizations and establishments determine their own internal rules and regulations of spending all kinds of material resources as well as organizational and economic norms and standards of their activities. It is necessary to emphasize the close relationship between financial regulations of organizations and establishments of the social sector and the social norms governing the life conditions of people.

Exploring the institutional foundations of the post-industrial economy, T. Kachala stresses that developing programme standards of medical care, educational, cultural and similar social services the society thereby undertakes appropriate financial responsibility [8: p.163]. But this is a place, where certain methodological problems associated with the lack of clear criteria for calculating financial needs of individual social sectors emerge.

As it is well known, there are two main methods of standard development: statistical reporting and accounting-analytical ones. The former consists in defining the values of the standard on the base of processing report statistic data, identifying trends, which are in the nature of statistical regularities. The latter involves establishing cause-and-effect relationships among factors that affect the value of standard and quantitative assessment of the factors, and on that basis to determine the standard values of the studied parameters.

In the framework of social programming both methods are employed though they have several disadvantages. Thus, the nature and content of the process marked by the controlled parameter extraordinarily prevent the use of the statistical reporting method despite the extreme unfounded and inaccurate estimates obtained. On the other hand an obstacle to the use of settlement-analytical method of valuation is the failure of a number of its claims:

- first, insufficient information base on the determining factors of the studied parameters;
- second, impossibility to isolate and to formalize the determining factors.

As a result, the regulatory framework of social programming is unsatisfactory in its character. The position is getting worse by the need for accounting in financial regulation of inflationary development by using indexation. Determination of the resource quantity needed to implement the programmes is largely attributed to the process of prognosis both the trends of social development and interrelated with them organizational, economic, scientific and technical processes. Therefore, if in the community there is uncertainty of social and economic development, which is caused, for example, by political instability, it is difficult to predict the required amount of programme resources.

World experience of the recent decades shows that the best conditions for the development of post-industrial economy, or the service economy, are observed in countries with more liberal model of socio-economic structure. The high degree of economic independence of business, implementation of competition and other market mechanisms in the public and nonprofit sectors within certain limits under a reasonable degree of state regulation contribute to the economy providing it with more flexibility and mobility, facilitate its timely adaptation to rapidly changing technologies and the market environment, contribute to a more rational allocation of resources and their more productive utilisation at all levels of the economic system. The role of the services sector is reflected not only in its dominant positions in the structure of the economy since in the developed countries this indicator varies slightly but in technological and structural complexity, high knowledge intensity, ability to quickly adapt to changes and in their growing positive impact on macroeconomic processes.

The decline of manufacturing in the metropolitan areas of the developed countries does not indicate a decline in most cities that were now, for the most part, control centers. It, to a greater extent than direct material production, is the main motor of development in urban areas. Strengthening the role of the tertiary-type occupations that serve not only the final demand but also the production processes of agriculture and industry, is in keeping with the general pattern of increase in economic importance of service relations. Considering the differences between countries, the researchers noted a fairly close relationship between the level of urbanization of the country and sophistication in its services sector.

For its growth it is extremely important two leading economic processes of modern economy: 1) Strengthening division of labour, which deepens the specialization of companies, activities and etc; 2) The externalization of an increasing number of activities.

The rapid development of the services sector has led to an differentiation in this sector. The increasingly important role in the modern economy plays stock and commodity exchanges, banks, insurance companies (oriented to service both enterprises and individuals), and other companies providing business services, all these services have a special place in the spectrum of tertiary functions sector. The total volume of these services is growing faster pace and now makes up quite a significant share in this sector. In the developed countries, these sectors make up the fastest growing group of industries. This makes many researchers in the formation of industries typology to classify them as a special quaternary sector of the economy. Currently there are no established definition of this concept. Primarily, this sector include financial services, other services related to the involvement of high-level specialists (accountants, lawyers, advertising agents, marketing consultants etc.) as well as services for the transfer and processing of technical information.

The objective process of forming the post-industrial society in the country and related deep structural and dynamic transformations in the economy and social sphere as a whole focused on the development of productive forces and welfare. The successful resolution of this complex and multifaceted problem in the

context of reforms targeting their vector to construct an economy of socially-orientated type requires activation of the services sector and its functioning on market principles. The revolutionary changes occurred in the global economy have resulted in changes in consumption patterns, which in turn stipulate transformations of the structure of production, the emergence of new activities and relationships in the economy.

In this study the existing concepts and categories were specified and several new ones were developed, the features of formation of the service sector under transition conditions along with specificity of state regulation and some other theoretical, methodological and applied problems were sufficiently examined.

References:

1. Bezzubko L.V., Bezzubko B.I. *Rozvytok stratehichnoho planuvannya suchasnykh mist [The development of the strategic planning of modern cities]*. Donetsk, 2013. 245 p. (In Ukrainian).
2. Heyets V.M., Klebanova T.S., Chernyak O.I. *Metody i modeli sotsialno-ekonomichnoho prohnozuvannya [Methods and Models of Social Economic Forecasting]*. Kharkiv, 2008. 396 p. (In Ukrainian).
3. *Zakon Ukrayiny «Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantiyi» [Law of Ukraine «On state social standards and state social guarantees»]* Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>. (In Ukrainian).
4. *Zamozhne suspilstvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektyvna derzhava. Prohrama ekonomichnykh reform na 2010–2014 roky [Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State, Programme of Economic Reform 2010-2014]*. Komitet z ekonomichnykh reform pry Prezydentovi Ukrayiny. Kyiv, NISD, 2010. 87 p. (In Ukrainian).
5. Karyy O. Rozwój innowacyjmy miasta: uwarunkowania i możliwości (przykład Ukrainy). *Studia KPZK PAN*. 2012, Tom CXLI, p. 273-289.
6. Karlova O.A. Upravlinnya zminamy: instrumenty formuvannya stratehiyi rozvytku terytoriy [Managing changes. Formation tools of the territorial development strategies]. *Problems and prospects of territories socio-economic development. Conference Proceedings of the 4th International Scientific Conference*. April 29–May 3, 2015 Opole, Poland. P.52-54. (In Ukrainian).
7. Karlova E.A., Radyonova L.A., Sklyaruk N.Y. Teritoryaryzatsyya ekonomiky horodov v epokhu postmoderna [Territorial approach to the economy of cities in the postmodern era]. *Misto. Kul'tura. Tsyvilizatsiya: materialy V mizhnar. nauk.-teor. internet-konf., april 2015. [City. Culture. Civilization. Conference Proceedings of the 5th International Scientific Conference]* Kharkiv: KhNUMH im. O.M. Beketova, 2015, P.137-142. (In Russian).
8. Povazhnyy O.S., Popov O.P., Zapatrina I.V., Dorofiyenko V.V., Osypenko I.M., Dolhalova O.V., Leha Yu.H., Kachala T.M., Chechetova N.F. *Naukovi zasady reformuvannya i rozvytku zhytlovo-komunal'noho hospodarstva. 2-he vydannya, dopovnene ta pereroblene*. Cherkasy, Brama-Ukrayina, 2011. 434 p. (In Ukrainian).

Качество сферы услуг урбанизированных территорий

Карлова Елена Анатольевна, e-mail: eakarlova@gmail.com

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова, Украина

Аннотация: В статье рассмотрены особенности стратегического подхода к развитию городских агломераций Украины с позиций устойчивого развития урбанизированных территорий. Практической проблемой является слабость действующих инструментов принятия стратегических решений и неэффективность механизмов оценки их последствий. Автор рассматривает новые модели функционирования сферы услуг для обеспечения качества жизни на урбанизированных территориях и показывает, как принятие определенного управленческого решения будет отражаться на смысловом содержании генетического и нормативного подходов в социальном программировании.

Ключевые слова: урбанизированные территории, регулирование городского планирования, местное самоуправление, сфера услуг, стратегический подход к развитию городских агломераций.

Organization of Interaction between Investigative and Operational Units in the Investigation of Money Laundering

Yurii M. Pavliutin

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

e-mail: pavliutin_oduvs@ukr.net

Abstract: In the article the problematic issues of interaction of the pre-trial investigation and operational departments in the detection and investigation of money laundering are described. Author examines forms of interaction between investigative and operational units that are specific to that category of crimes in modern conditions of criminal process and operational activities reforms.

Keywords: interaction; criminal proceedings; prevention; resistance; legalization (laundering); organization of the investigation.

В умовах сьогодення одним з головних пріоритетів національної політики держави є об'єднання зусиль правоохоронних, контролюючих та інших державних органів у проведенні послідовних заходів щодо декриміналізації економіки країни. У зв'язку з розвитком інформаційних технологій, банківських систем, глобалізації світової економіки, злочинна активність зачіпає все нові й нові сфери суспільних відносин, злочинці вміло маскують сліди вчинення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, використовують у злочинній діяльності знання професійних осіб з різних галузей, як з галузі юриспруденції, консалтингу, міжнародного права, так і інформаційних технологій, зв'язки банківської справи. Аналізуючи ситуацію, що склалася на сьогодні у нашій країні з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом, можна зауважити, що, незважаючи на складність таких операцій, вони все ж можуть бути зафіксовані та розслідувані [1, с.136]. Комерційні структури, що займаються відмиванням «брудних» коштів, особливо уразливі там, де вони перетинаються з легальним бізнесом і залишають документальні докази [2, с.136].

Наразі в Україні вживаються дієві заходи щодо протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зокрема прийнято Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення», яким комплексно удосконалено національне законодавство у сфері фінансового моніторингу. Проте, незважаючи на посилення заходів з протидії легалізації доходів злочинного походження, залишається не розглянутою проблема побудови дієвої системи протидії відмивання «брудних» коштів, а саме створення спеціалізованих державних органів, які мають можливість швидко обмінюватися інформацією про операції, які можуть бути пов'язані з відмиванням грошей, між фінансовими установами, правоохоронними органами і органами обвинувачення. Такі спеціалізовані органи у світовій практиці отримали назву «органи фінансової розвідки» (англ. Finance Intelligence Unit) [3, с.203]. Крім того, в ході реформування кримінального процесу в Україні завдання кримінального провадження і, зокрема, досудового розслідування зазнали певних змін. З метою їх кращого виконання передбачено нові суб'єкти. Відтак, виникає питання щодо характеристики відносин між суб'єктами, які покликані забезпечувати ці завдання.

Інститут взаємодії в рамках досудового розслідування неодноразово був предметом дослідження, зокрема у працях таких вчених як: Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Л.Р. Грицаєнко, Ю.М. Грошевий, С.О. Заїка, В.С. Зеленецький, О.В. Капліна, П.М. Каркач, Є.Г. Коваленко, М.Й. Курочка, В.Т. Маляренко, І.Є. Марочкін, В.В. Пивоваров, В.В. Сухонос, О.Ю. Татаров, Б.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, Л.А. Хруськова. Окремі аспекти, пов'язані з взаємодією правоохоронних та інших державних органів і посадових осіб під час розкриття і розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом висвітлювалися в наукових працях Л.І. Аркуші, А.Ф. Волобуєва, Є.В. Мякоти та ін. Проте, незважаючи на досягнення цих учених, слід зауважити, що питання організації взаємодії органів досудового розслідування та оперативними підрозділами досліджувались тоді, коли діяв, Кримінально-процесуальний кодекс України, затверджений ще 28 грудня 1960 року. Водночас з 20 листопада 2012 року діє вже новий Кримінальний процесуальний кодекс України, після прийняття якого інститут взаємодії достатньою мірою не опрацьовувався.

Мета статті (завдання) – розкрити зміст поняття «взаємодія» в кримінальному провадженні під час виявлення та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Проаналізувати форми взаємодії слідчого та оперативного підрозділу, які є характерними для злочинів зазначеної категорії та виокремити її видові особливості задля визначення кола суб'єктів, між якими

можлива взаємодія у сучасних умовах реформування кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності.

Протидія легалізації злочинних доходів має включати в себе комплекс правових та організаційних заходів. Однією з основних умов успішного виявлення та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є налагоджена організація і взаємодія діяльності між різними органами і структурами, у компетенцію яких входить протидія цьому різновиду злочинів [4, с.56]. Організація розслідування передбачає: 1) розробку узгодженого плану проведення необхідних заходів; 2) налагодження взаємодії між слідчим, працівниками оперативних підрозділів, фахівцями; 3) забезпечення кваліфікованого керівництва слідчо-оперативною групою; 4) забезпечення проведення регулярних оперативних нарад слідчою групою; 5) налагодження систематичного обміну інформацією та звітування про результати роботи слідчої групи і кожного слідчого; 6) забезпечення необхідних умов роботи [5, с. 233].

На наш погляд, ключовим моментом в організації розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом є налагоджена взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами, контролюючими органами та спеціалістами.

Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів у процесі розкриття та розслідування злочинів є найбільш поширеним та важливим видом взаємодії, необхідною умовою успіху в розкритті злочинів. Стосовно сутності взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, то аналіз міркувань різних авторів дає підстави виділити декілька підходів до проблеми її визначення. Зокрема, деякі автори розглядають взаємодію як правильне (або раціональне) поєднання та ефективне використання повноважень, методів і форм діяльності слідчого й оперативних підрозділів [6, с.12]. На думку І.В. Кубарева, правильне поєднання й ефективне використання становить швидше проміжну мету взаємодії, ніж її сутність. Визначати ж будь-яку діяльність тільки через її проміжний результат є недостатньо обґрунтованим. У таких визначеннях залишається нерозкритим механізм взаємодії, оскільки не зрозуміло, як, за рахунок чого досягається правильне поєднання й ефективне використання методів і форм діяльності різних суб'єктів [7, с.183]. Інші науковці вважають, що суть взаємодії слідчого та оперативних підрозділів полягає в їх спільній діяльності [8, с. 82-83]. Деякі вчені вбачають сутність взаємодії у діловому співробітництві слідчого та оперативних підрозділів [9, с. 6]. Цей погляд фактично не відрізняється від попереднього, оскільки співробітництво є не чим іншим, як спільною діяльністю. Крім того, залишається незрозумілим, яке співробітництво потрібно вважати діловим, що надає запропонованим дефініціям певної невизначеності [10, с.16]. Ще одна позиція, і саме вона видається правильною, полягає в розумінні взаємодії як погодженої діяльності слідчого та оперативних підрозділів [5, с.385]. Причому деякі автори уточнюють, що ця діяльність узгоджується за метою, місцем і часом [11, с. 61].

Форми взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів можна умовно поділити на дві групи: процесуально-правові, які передбачені кримінальним процесуальним законом, та не процесуальні (організаційно-тактичні), які законом прямо не зазначені [12, с.237]. Не процесуальні форми взаємодії розглядаються у відомчих нормативних актах, зокрема в наказах МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14. 08. 2012 р. № 700; Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 09. 08. 2012 р. № 686; Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 тощо.

До першої групи належать такі форми взаємодії: 1) передача слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення; 2) проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням оперативним підрозділом оперативних заходів; 3) проведення оперативно-розшукових заходів у провадженні, в якому не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення; 4) виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 5) здійснення заходів щодо встановлення особи підозрюваного (розшуку) після зупинення досудового розслідування; 6) привід підозрюваного, свідка; 7) забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Особливо необхідно звернути увагу на обов'язок підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність виконувати письмові доручення слідчого передбачені п. 2 ст. У Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ч. 3 ст. 41 КПК України. Як впливає із зазначених норм, це можуть бути доручення лише про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Тобто доручати проведення інших процесуальних дій КПК України слідчого не уповноважує.

Головне правило – зазначити у дорученні саме те, що повинен встановити в інтересах кримінального провадження орган, а не які заходи він повинен для цього здійснити.

Крім того, виходячи з положень КПК України, усі слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії здійснюються відносно відомої особи, у визначеному місці, спрямовані на фіксацію доказів, а не на отримання інформації оперативної обізнаності про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, або про наявність свідків кримінальної події. Виходячи з цього можна припустити, що у разі не встановлення особи, яка вчинила злочин, оперативні підрозділи можуть проводити певні оперативно-розшукові заходи з приводу встановлення особи, яка скоїла злочин. Оскільки ані слідчий, ані прокурор не мають права давати доручення на проведення оперативно-розшукових заходів з приводу встановлення особи, яка скоїла злочин, чи з метою встановлення свідків злочину [13].

Друга форма взаємодії полягає в безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та працівників оперативних підрозділів у процесі розкриття й розслідування злочинів [14, с.66]. Вона передбачає виконання організаційних заходів, спрямованих на забезпечення узгодженої та цілеспрямованої діяльності працівника оперативного підрозділу й слідчого.

Специфічною ознакою кримінальних проваджень щодо розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є необхідність виконання великої кількості слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. Йдеться про операції, пов'язані з встановленням злочинця та його зв'язків, прослуховуванням переговорів, перлюстрацією кореспонденції, тощо. І в цьому аспекті ми поділяємо позицію вчених щодо існування такої специфіки під час розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями [15, с.16]. Позитивно зарекомендувала на практиці реалізація матеріалів ОРД під час проведення оперативних комбінацій. Так, перевірка факту легалізації зашифровується у вигляді перевірки дотримання суб'єктом законодавства з будь-якого питання. Далі факт легалізації, якщо він справджується, викривається «випадково», що нерідко усуває приховання «паперового сліду». Наприклад, банківські виписки про рух грошей на рахунку, не завжди відбивають джерела їх походження та напрямки їх перерахування. Відповідь на ці питання можуть надати оперативно-розшукові заходи при зіставленні з виписками з платіжних доручень [16, с.151].

Серед організаційно-тактичних форм взаємодії під час розслідування економічних злочинів А.Ф. Волобуєв пропонує наступні напрямки взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів які, на наш погляд, цілком відповідають розслідуванню легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: 1) спільна робота оперативних та слідчих підрозділів при заведенні оперативно-розшукових справ щодо осіб, що вчиняють економічні злочини; 2) спільний аналіз матеріалу про обставини злочину на стадії розкриття та розслідування кримінальних правопорушень; 3) використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності в процесі побудови версій; 4) спільне планування роботи з розкриття та розслідування злочинів; 5) інструктаж оперативних працівників, безпосередньо задіяних у слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) діях і тактичних комбінаціях, криміналістичних операціях; 6) спільна робота оперативних та слідчих підрозділів по подоланню (попередженню) протидії розслідуванню; 7) спільна робота оперативних та слідчих підрозділів по забезпеченню відшкодування нанесеної злочином матеріальної шкоди і можливої конфіскації майна [17].

Взаємодія слідчих та оперативних працівників має відповідати таким обов'язковим умовам: 1) дотримання всіма учасниками взаємодії законності; 2) розподіл повноважень слідчого й працівника оперативного підрозділу, що пов'язаний з вимогами закону й специфіки їхньої діяльності; 3) комплексне використання сил і засобів, якими володіє слідчий і працівники оперативних підрозділів; 4) організуюча роль слідчого і його процесуальна самостійність у процесі розслідування [5, с.143].

Слідчий, розв'язуючи ті чи інші завдання з виявлення доказової інформації, повинен чітко уявляти собі можливості оперативно-розшукових дій та їх роль у запланованих слідчих (розшукових) діях [18, с.15-16]. В окремих випадках під час проведення оперативно-розшукової діяльності, працівники оперативних підрозділів не завжди збирають інформацію про обставини злочину, з дотриманням процесуального порядку, що ускладнює використання її результатів у процесуальному доказуванні, а іноді й унеможлиблює уведення до кримінального процесу. Як слушно зазначає Е.О. Доля, результати оперативно-розшукової діяльності можуть використовуватися в доказуванні лише за умови дотримання процесуального режиму формування певного виду доказів [19, с.71-72].

Використовуючи оперативні дані, слідчий визначає напрям розслідування, висуває версії, намічає ті чи інші слідчі дії, приймає певні рішення, вибирає найбільш ефективні тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій [20, с.51]. Високий рівень організації взаємодії під час розслідування злочину забезпечується постійним обміном інформацією слідчих і працівників оперативних підрозділів. Однією

із найбільш ефективних форм обміну інформацією є безпосереднє ознайомлення слідчого з оперативно-розшуковими даними, а працівниками оперативних підрозділів – з матеріалами досудового розслідування [21, с.59]. Взаємний і повний обмін інформацією між слідчим та працівниками оперативних підрозділів дає можливість успішно координувати оперативні заходи і слідчі (розшукові) дії, своєчасно і тактично грамотно виконувати слідчі (розшукові) дії, вдало використовувати оперативно-розшукові дані та науково-технічні засоби.

Як показує практика, найбільш сприятливою формою взаємодії учасників розслідування під час розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є створення слідчо-оперативної групи, особливо у складних багатоєпізодних кримінальних провадженнях; організація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на протязі всього слідства. Головна роль слідчого у групі зводиться до орієнтації уваги на отриманні інформації стосовно образу життя та діяльності підозрюваних, їх зв'язків, фінансового стану, наявності комерційних структур у власності, проведених фінансово-господарських операцій, місць можливого знаходження документації, матеріальних цінностей, грошей тощо.

Таким чином, організація взаємодії між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна мати комплексний характер. Організація процесу розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зумовлено специфікою вчинення таких злочинів; посадовим положенням осіб, причетних до легалізації. Забезпечення успіху у розслідуванні розглядуваної категорії злочинів, в значній мірі залежить від проведення комплексу підготовчо-організаційних заходів, грамотної побудови версій з урахуванням особливостей предмету доказування і складання письмового плану розслідування. Належна взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами ОВС здатна стати запорукою результативності під час виявлення та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

References:

1. Berizko V. (2005) Deiaki aspekty mekhanizmiv pobudovy systemy protydii vidmyvanniu «brudnykh» hroshei [Some aspects of the mechanisms of constructing a system of combating «dirty» money laundering]. *Pravo Ukrainy [Law of Ukraine]*. 2005, No. 7. P. 134-138. (In Ukrainian)
2. Andrushchenko I. (2005) Protydiia pravookhoronnykh orhaniv lehalizatsii «brudnykh» koshtiv. Orhanizatsiino-pravova kharakterystyka [Countering to legalization of «dirty» money. The legal description]. *Prokuratura. Liudyna. Derzhava. [Prosecutor. Human. State.]*, 2005, No. 3. P.132-139. (In Ukrainian)
3. Arkusha L.I. (2010) *Lehalizatsiia (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh u rezultati orhanizovanoi zlochynnoi diialnosti: kharakterystyka, vyivlennia, rozsliduvannia [Legalization (laundering) of proceeds obtained by organized crime: characteristics, detection, investigation]*. Odessa, 2010. 376 p. (In Ukrainian)
4. Volobuiev A. (2003) Protydiia lehalizatsii maina, zdobutoho zlochynnym shliakhom [Opposition to the legalization of property acquired through crime]. *Visnyk Prokuratury Ukrainy [Prosecutor of Ukraine Bulletin]*. 2003, No. 1. P. 53-57. (In Ukrainian)
5. Matusovskyi H.A. (2001) *Osnovy vzaiemodii ta informatsiinoho zabezpechennia v metodytsi rozsliduvannia zlochyniv. Kryminalistyka [Fundamentals of interaction and information provision in the methods of crime investigation. Forensics]*. Kyiv, Publishing House "In Jure", 2001. 684 p. (In Ukrainian)
6. Dusheiko H.O. (2001) *Orhanizatsiino-taktychni osnovy realizatsii operativno-rozshukovoi informatsii v stadii porushennia kryminalnoi spravy [The organizational framework for implementing tactical operational information in a stage of criminal proceedings]*. Kharkov., 2001. – 19 p. (In Ukrainian)
7. Kubariev I.V. (2010) Poniattia vzaiemodii slidchoho ta operativnykh pidrozdiliv pry rozsliduvanni zlochyniv [The concept of interaction between the investigator and operational units in the investigation of crimes]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav [Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs]*. 2010, No. 2. P. 181-185. (In Ukrainian)
8. Skorchenko P.T. (1988) Vzaimodejstvie sledovatelya, operativno-rozysknykh organov i ehkspertno-kriminalisticheskikh podrazdelenij v processe raskrytiya prestuplenij. *Kriminalistika: uchebnik. Edited by I.F. Pantelev, N.A. Selivanov [The interaction of the investigator, operative-investigative authorities and forensic units in the process of disclosing offenses. Forensic science: the textbook]*. Moscow: Yuridicheskaya literatura, 1988. 592 p. (In Russian)
9. Vologin S.M., Sivachev A.V. (1985) *Vzaimodejstvie sledovatelya, operativnogo rabotnika ugolovnogo rozyska i ehksperta-kriminalista pri ustanovlenii lica, sovershivshhego kvartirnyuyu krazhu [The interaction of the investigator, operative officer of the criminal investigation and forensic experts in searching a person who committed the burglaries]*. Moscow, VNII MVD SSSR, 1985. 78 p. (In Russian)

10. Bahrii M. (2013) Vzaiemodiia slidchoho z pratsivnykamy pidrozdiliv, yaki zdiisniuiut operatyvno-rozshukovu diialnist [Interaction between investigator and employees of operational activities units]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna. [Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series legal]*. 2013, No. 57. P. 315-321. (In Ukrainian)
11. Chuvilev A.A. (1981) *Vzaimodejstvie sledovatelej organov vnutrennih del s miliciej [Interaction of investigators of the internal affairs with the police]*. Moscow, VNII MVD SSSR, 1981. 80 p. (In Russian)
12. Yatsiuk O.V. (2004) Slidcho-operatyvna hrupa yak forma vzaiemodii pid chas rozsliduvannia zlochyniv, vchynenykh orhanizovanymy zlochynnymy hrupamy [Investigative team as a form of cooperation in the investigation of crimes committed by organized criminal groups]. *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu [Journal of Zaporizhzhya Law Institute]*. 2004, No. 1. P. 236-244. (In Ukrainian)
13. Safronov S.O. (2014) *Operatyvno-rozshukove suprovodzhennia kryminalnoho provadzhennia: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Operational and investigative support of criminal proceedings: current state and prospects of development]*. Available at: <http://portalnp.ru/2014/05/1910>. (In Ukrainian)
14. Pogoreckij N.A. (2000) Vzaimodejstvie sledovatelya i organa doznaniiya v processe rassledovaniya prestuplenij [The interaction of the investigator and the body of inquiry in the investigation of crimes]. *Vesy Femidy [Scales of Femida]*. 2000, No. 1 (13). P. 65-69. (In Russian)
15. Servatko T. (2002) *Problemy borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu v Polshchi ta v Ukraini [The problems of fighting organized crime in Poland and Ukraine]*. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut derzhavy ta prava imeni V.M. Koretskoho [The National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of State and Law of the V.M. Koretsky]. Kyiv, 2002. 19 p. (In Ukrainian)
16. Holovina V. P. (2004) *Osnovy metodyky rozsliduvannia lehalizatsii (vidmyvannia) hroshovykh koshtiv, zdobutykh zlochynnym shliakhom, z vykorystanniam kredytno-bankivskoi systemy [Basic methods of investigation of money laundering with using credit and banking system]*. Kyiv, 2004. 177 p. (In Ukrainian)
17. Volobuiev A.F. (2006) Vzaiemodiia slidchoho z operatyvnymy pidrozdilamy pry rozsliduvanni ekonomichnykh zlochyniv [Interaction with the operational investigative units in the investigation of economic crimes]. *Forum prava [Law Forum]*. 2006, No. 1. P.16-19. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06vafrez.pdf>. (In Ukrainian)
18. Konovalova V.E. (2005) Vnutrennee ubezhdenie: problemi sledstvennoj i sudebnoj deyatelnosti [The inner conviction that the problem of investigative and judicial activities]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: Zbirnyk naukovykh materialiv [Theory and practice of criminology and legal expertise: Collection of scientific materials]*. Kharkiv, 2005, P. 12-16. (In Ukrainian)
19. Dolya E.A. (1996) *Ispolzovanie v dokazyvanii rezultatov operativno-rozysknoj deyatelnosti [Using in the proving the results of operatively-search activity]*. Moscow, SPARK, 1996. 111 p. (In Russian)
20. Pyvovarov V.V., Shcherbyna L.I. (2006) *Vzaiemodiia orhaniv dosudovoho slidstva ta diznannia pry rozsliduvanni kryminalnykh sprav [Interaction of preliminary investigation and inquiry in the investigation of criminal cases]*. Kharkiv, Pravo, 2006. 175 p. (In Ukrainian)
21. Balashov A.N. (1979) *Vzaimodejstvie sledovatelej i organov doznaniiya pri rassledovanii prestuplenij [Interaction of investigators and bodies of inquiry in the investigation of crimes]*. Moscow, Yuridicheskaya literatura, 1979. 112 p. (In Russian)

Организация взаимодействия следователей и оперативных подразделений при расследовании легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем

Павлютин Юрий Николаевич, e-mail: pavliutin_oduvs@ukr.net
Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Аннотация: В статье рассмотрены проблемные вопросы взаимодействия органов досудебного расследования и оперативных подразделений при выявлении и расследовании легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем. Проанализированы формы взаимодействия следователя и оперативного подразделения, которые характерны для преступлений указанной категории в современных условиях реформирования уголовного процесса и оперативно-розыскной деятельности.

Ключевые слова: взаимодействие; уголовное производство; пресечение; противодействие; легализация (отмывание) доходов; организация расследования.

Principles of Administrative Legal Regulation in the Economic Sphere

Nataliia P. Svyrydiuk
National Academy of Internal Affairs, Ukraine
e-mail: svyrydiuk_nata_navs@ukr.net

Abstract: On the basis of the study of a number of modern domestic research category the principles of administrative and legal regulation was analyzed. The attention is focused on the characteristics of the fundamental principles of administrative and legal regulation of economy. The principles of administrative and legal regulation in the economy area and fundamental ideas of making regulation are proposed. They play an important role in the implementation of administrative and legal regulation of social relations, including in the economic sphere, for laying the basic provisions that are reflected in this regulation process and its results.

Keywords: administrative and legal regulation, principle of economy, administration and regulation of the economy, the principles of administrative and legal regulation of economy.

Питання розвитку суспільних відносин стали пріоритетними завданнями у формуванні основних програм та концепцій державного розвитку України, яка знаходячись у процесі реформування, особливої уваги приділяє кризовим явищам, що виникають з нестабільності розвитку суспільства, зокрема у сфері соціально-економічних відносин. У відповідності до криз, що виникають та існують, держава повинна зважати на необхідність коригування системи управління суспільними відносинами, що дасть можливість збільшити ефективність самого процесу здійснення регулювання суспільних відносин, зокрема адміністративно-правового регулювання економічної сфери. У зв'язку з цим, саме визначення та характеристика фундаментальних положень та ідей, тобто принципів, даного процесу дасть можливість ефективніше здійснювати подальше адміністративно-правове регулювання в сфері економіки.

Дана проблематика увійшла до предмету вивчення цілого ряду сучасних вітчизняних досліджень, автори яких є представниками різних галузей правової науки. Зокрема, аналізом принципів адміністративно-правового регулювання цікавилися такі учені-адміністративісти, як В.Б. Авер'янов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, А.І. Берлач, Ю.П. Битяк, С.Г. Стеценко та ін. Разом з тим, проблематика адміністративно-правового регулювання економіки, зокрема система принципів його здійснення залишаються недостатньо дослідженою.

У зв'язку з цим, гостро постає питання щодо характеристики сутності та змісту здійснення адміністративно-правового регулювання економіки, зокрема через систему принципів адміністративно-правового регулювання економіки.

Метою даної статті є осмислення формування комплексного підходу та аналізу принципів адміністративно-правового регулювання в сфері економіки й отримання об'єктивних знань щодо даної дефініції.

Методологічною основою для вирішення поставлених завдань визначено такі методи наукового дослідження як аксіологічний, метод системного аналізу та функціональний метод, які у сукупності дозволяють сформулювати ряд висновків стосовно проблематики забезпечення адміністративно-правового регулювання в сфері економіки, отримання загального уявлення про систему принципів адміністративно-правового регулювання в сфері економіки як одного з ідеалів державного управління.

Загалом, розглядаючи дану проблематику, слід підкреслити, що категорія правового регулювання є достатньо відпрацьованою у правознавстві як на рівні загальної теорії права, так і на рівні окремих галузевих дисциплін.

Так, адміністративно-правове регулювання в сфері економіки полягає у скоординованій та систематичній діяльності органів державної влади в економічній сфері, яка здійснюється за допомогою спеціального комплексу методів впливу на суспільні відносини.

Зупинимося більш детально на розгляді поняття принципів. Під терміном «принцип» – (франц. *principe*, від лат. *principium* начало, основа) розуміють основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації.

Слід зазначити, що в адміністративно-правовій науці немає єдиної думки із приводу видів принципів адміністративно-правового регулювання, підстав їх класифікації.

Перша спроба систематизувати принципи регулювання була зроблена французьким інженером і науковцем А. Файоль. Він запропонував систему управління, в основі якої лежала адміністративна доктрина, виходячи з якої у 20-х рр. вченим було визначено 14 принципів управління (поділ праці, повноваження і відповідальність, дисципліна, єдиноначальність, єдність керівництва, підпорядкування приватних інтересів загальним, винагорода, централізація, порядок, справедливість, стабільність персоналу, ініціатива, корпоративний дух). На його думку, ці принципи придатні для всіх без винятку сфер адміністративної діяльності. Вони розцінюються як узагальнююче явище. Г. Емерсон виділяв 9 принципів, Ф. Тейлор - 10, М. Вебер - 5 [1, с. 191]. Загалом проаналізувавши неоднозначні підходи до систематизації принципів державного регулювання та принципів адміністративно-правового регулювання можна стверджувати про труднощі у встановленні систематизаційних засад. Усі принципи адміністративно-правового регулювання та їх класифікації відносяться до всієї системи адміністративно-правового регулювання. На жаль, у сучасній правовій науці питання принципів адміністративно-правового регулювання в сфері економіки досліджуються досить мало, що слід вважати істотним недоліком, який негативно впливає як на подальші доктринальні дослідження, так і на нормативну та правозастосовну діяльність у відповідній сфері суспільних відносин.

Так, принцип слід розуміти як засадничі (основні) ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст адміністративно-правового регулювання, відображають закономірності його розвитку, визначають напрями і механізми його здійснення [2, с. 80]. Принципами адміністративно-правового регулювання необхідно називати основоположні правила й положення, закріплені в конституційних, органічних законах та відповідних нормативних актах, що: виступають основою нормотворчості у конкретній сфері суспільних відносин, гарантують його логічність, послідовність, безперервність і збалансованість; відображають найістотніші особливості й цілеспрямованість діяльності держави; відіграють роль головних орієнтирів у формуванні системи права; забезпечують взаємозв'язок системи права, законодавства і державної політики, сприяють відміні застарілих та прийняттю нових юридичних норм тощо [3, с. 92].

Цікавим є твердження професора А.І. Берлача, що державне регулювання економіки базується на відповідних принципах, якими є основоположні правила і вимоги, які відображають її найістотніші особливості й цілеспрямованість, а основний зміст її визначається Конституцією України та нормами права, що безпосередньо регламентують цю діяльність [4, с. 171].

Принципи адміністративно-правового регулювання деякі вчені поділяють на загальні та спеціальні. До загальних принципів адміністративно-правового регулювання відносять ті, які притаманні всій системі здійснення державного регулювання, а до спеціальних – ті, які відбивають характерні особливості державного регулювання в окремих сферах. Так, професор Рябченко О.П. до загальносистемних принципів адміністративно-правового регулювання відносить: об'єктивність, універсальність, демократизм, законність, розподіл влад, делегування повноважень, соціальну спрямованість, принцип оптимізації управління, конкуренції, принцип комплексності, керованості, контрольованості, публічності [5, с. 31]. Деякі вчені як загальні, виділяють також принципи пріоритету прав та свобод людини і громадянина; принцип рівності громадян перед законом; принцип демократизму нормотворчості й реалізації права; принцип взаємної відповідальності держави і людини; принцип гуманізму й справедливості у взаємовідносинах між державою і людиною [2, с. 61].

Зокрема існують й інші точки зору щодо поняття принципів адміністративно-правового регулювання економіки.

Деякі автори виділяють структурно-цільові, структурно-функціональні, структурно-організаційні та структурно-процедурні принципи.

1. *Структурно-цільові* – погодженості між собою цілей державного впливу на суспільні відносини за основними параметрами; взаємодоповнюванню цілей, при якому одна ціль сприяє іншій; підпорядкування приватних, локальних цілей загальним цілям.

2. *Структурно-функціональні* – диференціації і фіксування функцій шляхом видання правових актів та закріплення управлінських функцій у компетенції державних органів; концентрації, яка обумовлює необхідність надання певному органу таких управлінських функцій, щоб його державно-розпорядчий вплив дійсно спрямовував, організовував і регулював об'єкти управління; комбінування; різноманітності, щоб управлінські функції щодо того чи іншого об'єкта регулювання за кількістю і змістом відповідали різним управлінським запитам останнього; відповідності регулятивного впливу реальним вимогам та запитам об'єктів регулювання.

3. *Структурно-організаційні* – єдності системи державної влади, яка забезпечує цілісність, погодженість і дієвість державно-управлінських процесів; територіально-галузевий, який обумовлює залежність організаційних структур від території, галузі виробництва та послуг, сфери суспільного життя; різноманітності організаційних зв'язків, які розкривають вертикальні і горизонтальні організаційні взаємовідносини органів державної влади та місцевого самоврядування в системі здійснення регулювання суспільних відносин; поєднання колегіальності і єдиноначальності, зумовлений специфікою організаційної побудови та порядку діяльності органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання.

4. *Структурно-процедурні* – відповідності елементів (методів, форм, стадій) регулятивної діяльності органів державної влади їх функціям; конкретизації регулятивної діяльності і особистої відповідальності за її результати; стимулювання раціональної й ефективної діяльності щодо здійснення адміністративно-правового регулювання [6, с. 29].

Хотілося б зупинитися більш детально на деяких з зазначених принципів адміністративно-правового регулювання економікою.

Принцип об'єктивності адміністративно-правового регулювання у зазначеній сфері є одним із вихідних, обумовлює необхідність дотримання в усіх процесах вимог об'єктивних закономірностей та реальних можливостей суспільних сил. Саме даний принцип виражає залежність системи адміністративно-правового регулювання від характеру рівня розвитку суспільства.

Принцип демократизму. Даний принцип закріплений ст. 5 Конституції України, відтворює народовладдя у державному, зокрема адміністративно-правовому, регулюванні та означає забезпечення участі громадян у діяльності щодо відповідного регулювання. Саме це правило потребує встановлення взаємозв'язків і взаємозалежностей між суспільством і державою, громадянами і державними органами.

Принцип публічності адміністративно-правового регулювання у сфері економіки полягає в доступності регулюючої діяльності для громадян; відкритості, прозорості функціонування органів державної влади, що проявляється у можливості здійснення громадського контролю за їх діяльністю.

Слід також зауважити, що адміністративно-правове регулювання має чітко узгоджуватися із провідними ідеями режиму законності, відповідати меті та цілям правового регулювання, спрямовуватися на досягнення найбільшого ефекту державно-правового впливу. Таким чином, *принцип законності* розглядається як основоположний принцип адміністративно-правового регулювання, що визначає рівень демократичності суспільства, саме дане положення формує основу правової держави. Значення цього принципу полягає в тому, що функціонування суб'єктів та зміни у структурі уповноважених державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в сфері економіки ґрунтується на законах та полягає у практичній реалізації вимог чинного законодавства.

У свою чергу принципи законності, взяті за основу при формуванні того чи іншого сектору державної економічної політики, виступають свого роду методологічною основою визначення способів та засобів реалізації управлінської функції влади. Так, наприклад, принцип невідворотності відповідальності може виступати окремим методом здійснення державної економічної політики, особливо при вирішенні завдань очищення влади, подолання корупційних механізмів її здійснення. Принцип верховенства закону також може бути визначений як особливий метод, як специфічна методика вирішення кадрових, бюджетних, інвестиційних питань, проблем колізійності нормативно-правового регулювання, коли пріоритет визнається за юридичною силою закону, а підзаконний акт, спрямований на реалізацію завдань економічної політики держави, виконуючи роль конкретизуючого документа.

Принцип законності нерозривно пов'язаний із принципом *правової впорядкованості* регулювання у сфері економіки, бо законодавча діяльність суб'єктів адміністративно-правового регулювання повинна бути впорядкованою, узагальненою і певним чином систематизованою.

Цікавим уявляється дослідження щодо спеціальних принципів антикризового адміністративно-правового регулювання економіки, серед яких з боку держави виділяють такі [7, с. 49-50]:

Принцип постійної готовності до можливого порушення рівноваги у певній сфері суспільних відносин. Рівновага за своєю суттю є тимчасовою та мінливою у процесі розвитку суспільства. Порушення рівноваги, як правило, стосується погіршення стану розвитку певної сфери або зменшення темпів її розвитку. Незважаючи на свій негативний характер, порушення рівноваги є об'єктивно зумовленим явищем, а тому й викликає необхідність постійної готовності уповноважених органів до можливого погіршення ситуації у будь-якій сфері функціонування суспільних відносин.

Принцип терміновості реагування на окремі кризові явища. Справа в тому, що кожне кризове явище не тільки має тенденцію до власного розширення, але й створює нові, супутні йому негативні прояви в суміжних сферах суспільних відносин. Саме тому, чим раніше будуть задіяні відповідні антикризові механізми, тим більші можливості щодо відновлення порушеної соціально-економічної рівноваги матимуть у своєму розпорядженні уповноважені державні органи.

Принцип адекватності реагування на ступінь реальної загрози кризового явища полягає у задіянні окремих механізмів нейтралізації загрози кризовому явищу у чіткій відповідності до реального рівня цієї загрози і має бути адекватним цьому рівню. В іншому випадку або не буде досягнуто очікуваний ефект (у випадку, коли задіяно замало ресурсів), або будуть не виправдано високі витрати (якщо дія застосовуваного механізму є занадто широкою для даного рівня загрози).

Реалізація *принципу ефективних форм протидії кризовим явищам* дозволить підвищити оперативність та економічність здійснення всього процесу антикризового адміністративно-правового регулювання економіки. Однією з важливих вимог для ефективного здійснення антикризового адміністративно-правового регулювання виступає збалансована реалізація поточного та стратегічного курсу економічної політики. Зокрема, стратегічне державне регулювання має загальнодержавне значення. Його мета – зберегти економічний та соціальний стратегічний курс держави, закладений у програми реформ, а також у національні, цільові, комплексні та інші програми. З метою дотримання стратегічного курсу держава формує і контролює перелік ресурсів, що мають стратегічно важливе значення. Поточне державне регулювання має на меті забезпечити реалізацію стратегічного курсу в умовах конкретної економічної та політичної ситуації, що зумовлює гнучкість системи державного впливу. Оперативне поточне державне регулювання спирається на різні види економічної політики: податкову, емісійну, кредитну, бюджетну, соціальну та інші. У межах поточного регулювання уряд формує державний бюджет, визначає основні напрямки податкової та зовнішньоекономічної політики [8, с. 57].

Принцип раннього виявлення кризових явищ у процесі функціонування суспільних відносин тісно пов'язаний із попереднім принципом, адже дає змогу належним чином забезпечити готовність до кризи. Реалізація зазначеного принципу в процесі адміністративно-правового регулювання економіки дозволить після своєчасного виявлення загрози виникнення кризи ефективно використати наявні можливості та ресурси щодо її нейтралізації.

Принцип диференціації індикаторів кризових явищ за ступенем їх небезпеки для стабільного розвитку суспільства дозволить ефективно розподіляти та використовувати наявні часові, людські, фінансові та інтелектуальні ресурси для здійснення антикризового адміністративно-правового регулювання економіки у різних випадках. Зазначені індикатори фіксують різні аспекти функціонування суспільних відносин, характер яких, з позиції створення потенційних небезпек, є неоднозначним. У зв'язку з цим у процесі здійснення державного антикризового регулювання необхідно відповідним чином урахувати індикатори кризових явищ для підвищення результативності здійснюваних заходів щодо відновлення соціально-економічної рівноваги.

Принцип повної реалізації внутрішніх можливостей щодо виходу з кризового стану. У боротьбі із загрозою кризових явищ, особливо на ранніх стадіях їх функціонування, уповноважені органи державної влади повинні розраховувати винятково на внутрішні можливості. Досвід показує, що при нормальних позиціях та стану ресурсів в організації (в тому числі – і організації публічного характеру: міністерства, відомства, департаменти і т.д.) загроза кризових явищ цілком може бути нейтралізована внутрішніми механізмами управління і в межах фінансових можливостей організації. Тільки в цьому випадку організація може уникнути болючих для неї реорганізаційних процедур [9, с. 50-51].

Виділяють також *принцип попередньої підготовки до можливих криз*, що полягає у мобілізації ресурсів для можливих складних періодів у майбутньому. Реалізація даного принципу полягає також у створенні стратегічних резервів необхідних ресурсів за умови сприятливої макроекономічної ситуації і централізованого розпорядження ними у випадку настання кризових явищ в економіці.

Застосування *принципу здійснення політики активних дій* також виступає досить значущим серед перелічених, адже дозволить навіть в умовах недостатності інформації, коштів, інших ресурсів вчиняти певний вплив на суспільні відносини, що в кінцевому випадку більш імовірно призведе до бажаного результату, ніж пасивне вичікування в надії на поліпшення обстановки завдяки ринковим механізмам саморегуляції [10, с. 102].

Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене можна відзначити, що принципи адміністративно-правового регулювання в сфері економіки вказують на основоположні ідеї здійснення такого регулювання. Вони відіграють важливу роль при здійсненні адміністративно-

правового регулювання суспільних відносин, зокрема у сфері економіки, адже закладають фундаментальні положення, що мають своє відображення у процесі такого регулювання та його результатах. Зокрема, характеризуються значними особливостями, що поряд із загальними фундаментальними ідеями адміністративно-правового регулювання потребують більш детального дослідження.

References:

1. Kopeichikov V.V. (1968) *Mekhanyzm sovetskoho hosudarstva [Mechanism of the Soviet state]*. Moscow, Yurydycheskaia lyteratura [Legal literature], 1968. 189 p. (In Russian)
2. Averianov V.B. (2004) *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law Ukraine]*. Kyiv, Vydavnytstvo «Yurydychna dumka», 2004. – 584 p. (In Ukrainian)
3. Teremetskyi V. I. (2011) Pryntsyipy ta funktsii administratyvno-pravovoho rehuliuвання podatkovykh vidnosyn [Principles and functions of administrative and legal regulation of tax relations]. *Pravo i Bezpeka (Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav)* [Law and Security (Kharkiv National University of Internal Affairs)]. 2011. No. 4 (41). P. 92-97. (In Ukrainian)
4. Berlach A. I. (2004) *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law Ukraine]*. Kyiv, Universytet “Ukraina”, 2004. 472 p. (In Ukrainian)
5. Bandurka. O. M., Riabchenko O. P. (1999) *Derzhava i ekonomika: administratyvno-pravovi aspekty vzaiemovidnosyn* [State and economy: the administrative and legal aspects of the relationship]. Kharkiv, Vydavnytstvo Kharkivskoho universytetu vnutrishnikh sprav [Kharkov University of Internal Affairs publishing], 1999. 304 p. (In Ukrainian)
6. Kivalov S.V., Bila L.P. (2002) *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]*. Odessa, Yurydychna literatura, 2002. 312 p. (In Ukrainian)
7. Krykun V. B. (2014) *Antykryzove administratyvno-pravove rehuliuвання ekonomiky Ukrainy (teoretychni osnovy, metody ta subiekty) [Crisis administrative regulation of economy of Ukraine (theoretical foundations, methods and subjects)]*. Kyiv, «Takom», 2014. 318 p. (In Ukrainian)
8. Stechenko D. M. (2000) *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of Economy]*. Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), 2000. 176 p. (In Ukrainian)
9. Zharkovskaia E. P., Brodskiy B. E. (2004) *Antykryzysnoe upravlenye [Crisis management]*. Moscow, Omega-L, 2004. 336 p. (In Russian)
10. Cherniavskiy A. D. (2000) *Antykryzysnoe upravlenye [Crisis management]*. Kyiv, Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), 2000. 208 p. (In Ukrainian)

Принципы административно-правового регулирования в экономической сфере

Свиридюк Наталья Петровна, e-mail: svyrydiuk_nata_navs@ukr.net
Национальная академия внутренних дел, Украина

Аннотация: В статье были проанализированы принципы административно-правового регулирования в сфере экономики на основе изучения ряда современных научно-исследовательских подходов. Внимание сосредоточено на характеристиках основных принципов административно-правового регулирования экономики. Изложены новые подходы к определению принципов административного и правового регулирования в области экономики и ключевые аспекты государственного регулирования в данной сфере. Указывается, что принципы играют важную роль в осуществлении административно-правового регулирования общественных отношений, в том числе в экономической сфере, для определения основных положений, которые отражаются в процессе регулирования и его результатах.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование; принципы экономики, управления и регулирования экономики; принципы административно-правового регулирования экономики.

Market Infrastructure as an Integral Element of Infrastructure System

Natalya A. Vasilchuk

Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine, Ukraine
e-mail: excellentwoman@rambler.ru

Olena M. Kuzmenko

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
e-mail: elenahka@ukr.net

Abstract: The article analyzes the market component of system infrastructure, its elements, taking into account the current socio-economic, political transformations. The following terms are considered: infrastructure, infrastructure elements, structure of the infrastructure. Basing on the retrospective period and taking into account the current events it was suggested to consider the market infrastructure as the derivative of the productive and non-productive infrastructure. The approach was generalized and presented in Figure "Structural elements of the infrastructure system." It is proved that composition of the market infrastructure oversteps the limits of its economic interpretation and requires special attention. Elements of the market infrastructure were isolated and characterized by the variety of performed functions in: organizational technical, financial credit, research infrastructure as well as the attention is focused on the necessity to develop market infrastructure and its elements faster than other components of the infrastructure system.

Keywords: market; productive, non-productive, institutional infrastructure; infrastructural system; constituent elements of the market infrastructure; functions of the market infrastructure.

Actuality. At present stage of the countries development there are a number of problems that don't generate effective economic activity at the interregional and regional levels and slow down an intensification of Ukrain's cooperation. Among these problems the following can be marked: destruction of Donbass infrastructure, structural asymmetry in the distribution of resources and capital in favor of the same regions, the lack of a systematic structural reforms in the country and existence of the trends in order to strengthening the structural imbalances in the Ukrainian regions economy. The solution to these problems requires consideration of the infrastructure constituent elements system, takes into account the current socio-economic, political transformations.

Analysis of recent researches and publications. The greatest part of the researches and theories as to infrastructure and its elements appeared in the late 60-ies - early 70-ies of XX century. Among the foreign authors' works the following should be noted: G. Johnson, E. Simons, G. Stoler, A. Pizenti, P. Rosenstein – Rodan [1] D. Ray, P. Drucker [2], etc. Among domestic scholars who have paid attention to the development of infrastructure can be called any of the following Byelyenekij P., Vasiliev A., Vnukova N., Grishchenko A., Dolishniy M., Zablodska I., Kondratyev V., Mikula M. and others [3-9]. Despite the large number of works there is always a necessity for approaches generalization as to the constituent elements of the infrastructure for further economic reform, taking into account the modern changes.

The aim of article is to study the market component of the system infrastructure and its elements, taking into account the current socio-economic, political transformations.

The result of study. One of the region's and country's economic development indicators is the degree of infrastructure development. For the first time in the former Soviet Union, including Ukraine, the market infrastructure was mentioned in the 1970-ies when there was a grocery problem. At that time the number of unprofitable enterprises in agriculture was more than 40 % while in industry — 35-75 % [10]. After the Declaration of Independence of Ukraine and its transition from command-administrative economy to market economy, manufacturing capacity and product range were defined not by directives but by demands of goods and services in the market. However at that time not all elements of the market infrastructure (commodity, stock and universal exchange, banks, audit institutions) required to the necessary level of development. Since the end of 2005 to 2009 in the Ukrainian economy was restructuring, the essence of which was to limit production which was economically and environmentally disadvantageous for the country and the reorientation of the economic complex to manufacture high-tech products which should satisfy the needs of citizens and to compete in the external market [10]. The above information gives the reasons to believe that the process of the infrastructure transformation and its components are in constant motion.

In previous studies it was found that infrastructure should be understood as everything that can ensure the successful interaction of objects and subjects of the system in which it is applied [11].

Under part of the infrastructure is regarded the integral part which ensures successful interaction of objects and subjects of the system regardless of the scope, level of its formation and functioning. [11].

Interaction of the infrastructure elements aimed at the maintenance of basic industries production and non-production sphere as well as directly on the people through the provision of services necessary for the implementation of industrial, economic and organizational links between the constituent parts of the economy. Its infrastructure has every industry, every region.

The composition of the market infrastructure oversteps the limits of its economic interpretation and requires special attention.

Study of the market infrastructure development it is advisable to present it in the form of a system. Hierarchy, stability, integrity, dynamism of infrastructure, creating the conditions for the study of the whole system and each element separately. Under the market infrastructure is understood the system of enterprises and organizations, enabling the movement of goods and services, money, securities, working vestibules. These agencies include the exchange, banks, dealer and broker offices, employment services, information and commercial, wholesale and supply and marketing organization, rental agencies and leasing, etc.[12].

Under structure of the infrastructure is understood the composition of its elements with corresponding connections in the dynamics of their development and functioning [13]. Figure 1 shows the structural elements of the system. Based on the figure you see the entire infrastructure that can be divided into production and non-production each component from the system has its own elements. For example, the production infrastructure is represented by such items as transportation, power lines, storage facilities and MTZ, energy, fuel, construction, etc. Not production infrastructure includes public catering, health care, consumer services, education, mass media, arts and culture, public transport, housing and communal services, etc.

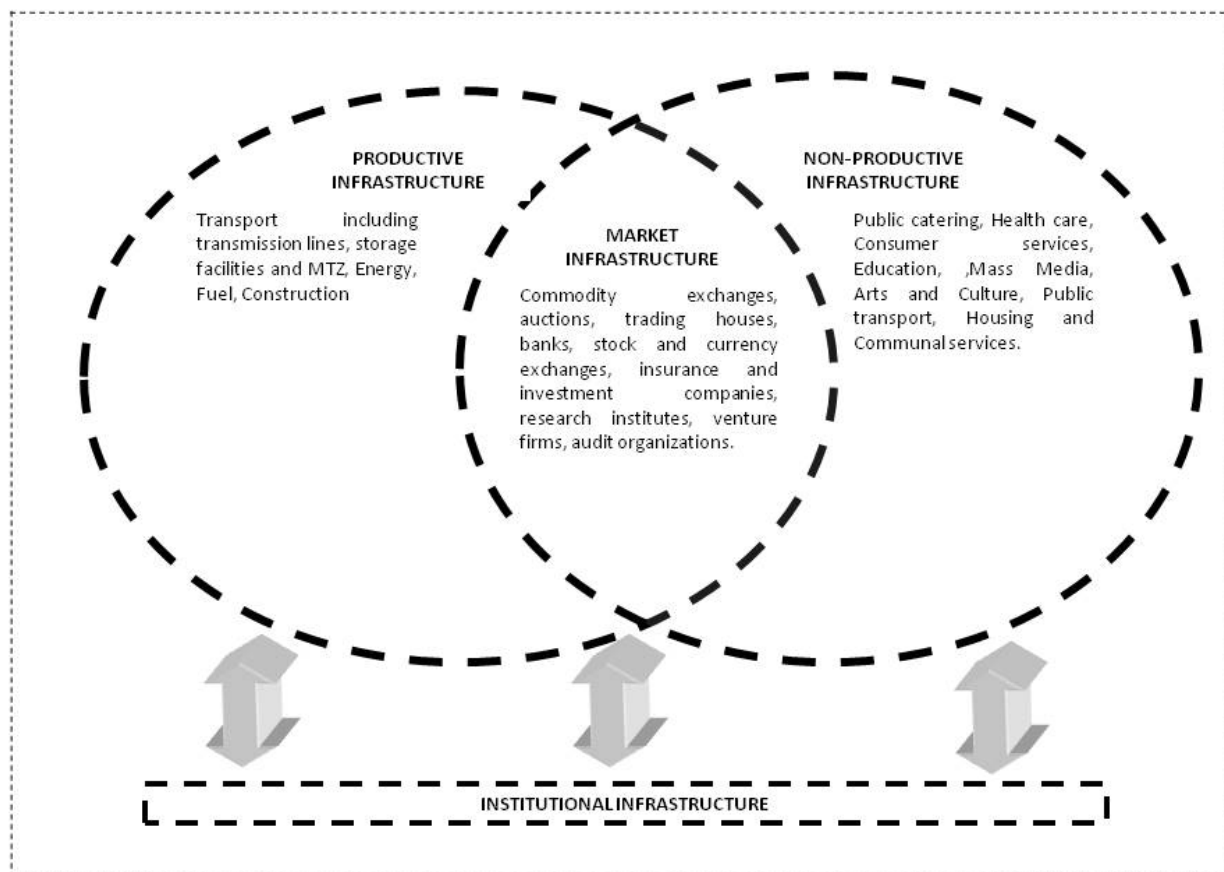

Fig. 1. Structural elements of the infrastructure system (Source: author’s own elaboration)

The intersection of productive and non-productive infrastructure forms a market infrastructure. Elements of the market infrastructure are presented by the several components and depicted in figure 2.

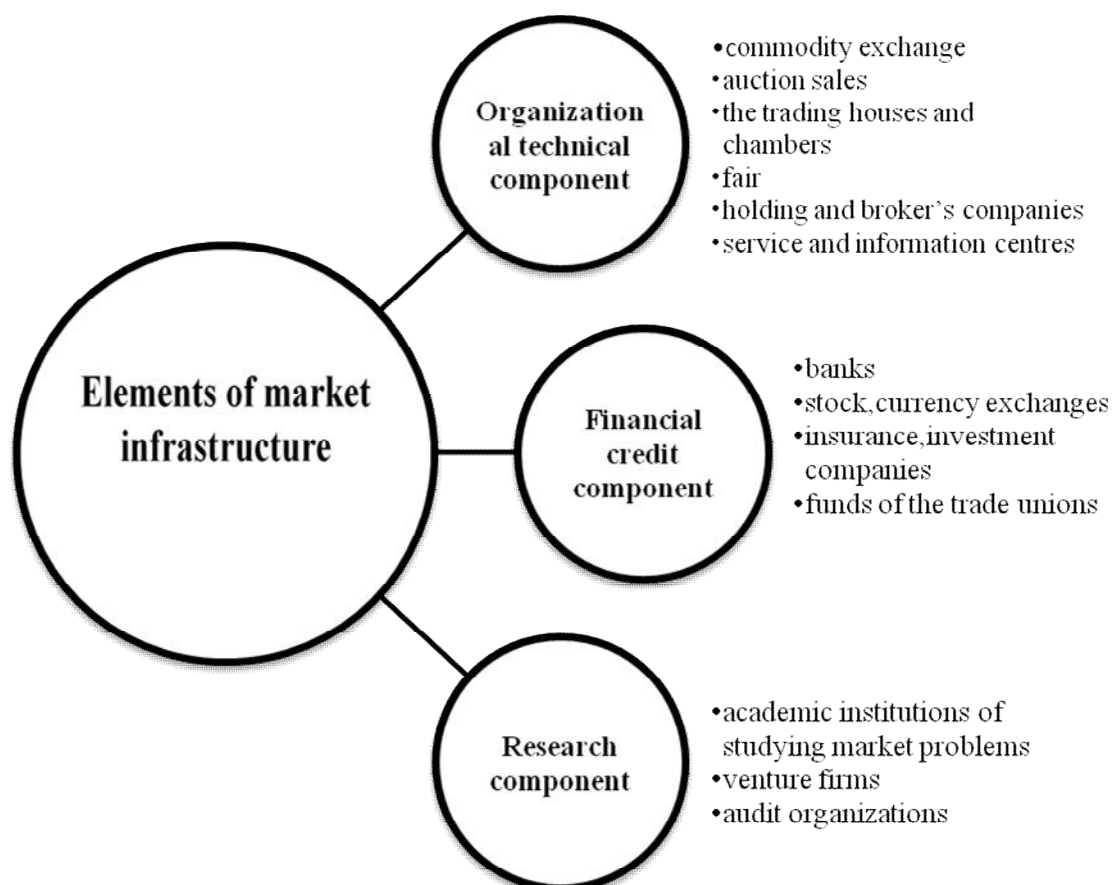

Fig. 2. Elements of market infrastructure (Source: author's own elaboration)

Each of the elements performs certain functions. The functions of organizational and technical component is the overall coordination of market relations in society. Main function of the financial-credit component is the accumulation of temporarily free money resources and their redistribution by crediting mechanism. The functions of scientific- research component include the provision of consulting service to the entrepreneurs, training specialists for the business sphere (trainings, seminars, courses, etc), research of the market conditions and dynamics, forecast of the markets state, etc. These functions suggest the market infrastructure plays a key role in the implementation of modernization strategy of the domestic economy.

Institutional infrastructure in this case is considered as a specific system of conventional, legally and traditionally established norms, rules and constraints, organization, formation, regulation and the using of which ensures the functioning of the market system in accordance with the aims and strategies of the state economic policy. Components of the institutional market infrastructure is formed mainly under the influence of the underlying institutions which include property, transaction expenses and information; operates at various levels of economic activity (enterprise, sector, region, state, continent, the world economy, the global economy). Analysis of market infrastructure through its institutional content is more acceptable at the present stage of the national economy development.

Conclusions. Today market infrastructure is a crucial factor ensuring an effective development of the regions and state economy. The degree of its elements development influencing on the investment attractiveness of regions, industries and market actors, the rates of social production development, the stabilization degree of imbalance in the allocation of resources and capital between the regions. The development of market infrastructure and its elements must occur faster than other components of the infrastructure system because it creates real preconditions for activation of cooperation in Ukraine, the expansion of the competitive environment boundaries and the dynamic development of the economy accelerates integration into the European area.

References:

1. Rosenstein-Rodan P. (1961) Notes on the Theory of the «Big Push». Economic Development for Latin America. 1961. Vol. 4. P. 60.
2. Drucker P. (2001) *Effective management performance*. Moscow, Fair-press, 2001. 552 p.
3. Vasiliev A. V. (2007) *Methodology and practice of infrastructure function ensuring and development of the Ukraine regions*. Kharkiv, KNAME, 2007. 341 p.
4. Vnukova N. N. (1998) *Managing the development of market infrastructure (methodological and organizational aspects)*. Kharkov: Fort, 1998. 132 p.
5. Grishchenko A. A. (1998) Market infrastructure: nature, functions, structure. *Economy of Ukraine*. 1998, Vol. 4. P. 35-44.
6. Dolishniy M., Byelyenekij P. (2004) Problems of market infrastructure development (methodological and regional aspects). *Bulletin of the Ternopil Academy of national economy*. Vol. 5-1. 2004. P. 179-188.
7. Zablodska I. V., Ahromkin E.M. (2013) Infrastructural intensification support of interregional cooperation in Ukraine: status and plans. *Prometheus*, 2013, No. 1(40), P. 22.
8. Kondratyev V. B. (2011) Infrastructural and economic growth. *World economy and international relations*. 2011, Vol. 11. P. 18-21.
9. Mikula N. A., Cybulska J.O. (2013) *Infrastructural development of cross-border labour markets in Ukraine*. Lviv, Institute of Regional Research National Academy of Science of Ukraine, 2013. P.18 -21.
10. *World History - Modern Period (1939-2007)*. Available at: <http://ukrmap.su/uk-wh11/1308.html>
11. Vasilchuk N. A. (2015) Semantic analysis of "infrastructure interregional cooperation" category components. *Economy and Law*. Vol. 3 (41), 2015.
12. Mocherniy S. V. (2004) *Economic theory*. Available at: <http://westudents.com.ua/glavy/17000-sutnst-ta-osnovn-elementi-nfrastrukturi-rinku.html>
13. Chukaeva I. K. (2014) Regional component of the production infrastructure. *Efficient economy*. Vol. 6, 2014. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3092>

Рыночная инфраструктура как элемент системы инфраструктуры

Васильчук Наталья Александровна, e-mail: excellentwoman@rambler.ru

Институт экономико-правовых исследований Национальной Академии Наук Украины, Украина

Кузьменко Елена Михайловна, e-mail: elenahka@ukr.net

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Украина

Аннотация: В статье исследована рыночная составляющая системы инфраструктуры и ее элементы с учетом современных социально-экономических и политических трансформаций. Рассмотрены понятия: инфраструктура, элементы инфраструктуры, структура инфраструктуры. Опираясь на ретроспективный подход, а также учитывая современные события, предложено рассмотреть рыночную инфраструктуру как производную производственной и непроизводственной инфраструктур. Данный подход обобщен и представлен на рисунке «структурные элементы системы инфраструктуры». Доказано, что состав рыночной инфраструктуры выходит за пределы ее общеэкономической трактовки, и поэтому требует отдельного внимания. Выделены и охарактеризованы элементы рыночной инфраструктуры по разнообразию выполняемых функций: организационно-техническую, финансово-кредитную и научно-исследовательскую инфраструктуру, а также акцентировано внимание на необходимости развития рыночной инфраструктуры и ее элементов опережающими темпами по сравнению с другими составляющими инфраструктурной системы.

Ключевые слова: рыночная инфраструктура; производственная, непроизводственная, институциональная инфраструктура; система инфраструктуры; составные элементы рыночной инфраструктуры; функции рыночной инфраструктуры.

Prospects of Basel III Implementation to the Banking System of Ukraine

Inna V. Zablodska

Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine (Lugansk branch), Ukraine
e-mail: zablodin@yandex.ru

Tetyana S. Gudima

Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine (Lugansk branch), Ukraine
e-mail: gudima.t@ukr.net

Abstract: The article investigates the basic provisions of the Basel III framework, including the capital requirements. The prospects for their introduction into the domestic banking practice and legislation are examined. Determined that the lag in implementing Basel III serves as a deterrent in the banking system and affects its stability and competitiveness. Performance indicators of the system banks of Ukraine are investigated. The major difficulties about implementing Basel III requirements specified in the current period. A combination of existing domestic banks for the inability to raise the level of capital that will reduce the number of captive structures, which are now mostly serve the interests of Ukrainian financial-industrial groups. For prevention of artificially inflating the bank's regulatory capital through bank insiders crediting, appropriate amendments to the current legislation are offered.

Keywords: Basel III framework; banking supervision; capital requirement; liquidity requirements; liquidity risk.

Постановка проблеми. Сучасний стан накопичення економічних проблем в країні свідчить про необхідність сутнісної «реструктуризації» національної банківської системи та властивостей її функціонування. Незважаючи на те, що з моменту фінансової кризи пройшло майже п'ять років і вітчизняна банківська система все ще знаходиться на стадії відновлення, перед нею постав черговий виклик. Підписання України Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі - ЄС) спричинило необхідність виконання вимог стандартів Базельських угод, зокрема Базеля III. Безумовно, такий захід сприятиме прискоренню процесів вдосконалення існуючих механізмів правового регулювання діяльності банківських установ України і розширенню перспектив для залучення іноземних кредитних ресурсів. При цьому слід звернути увагу на те, що досягнення вимог Базельських угод та директив ЄС є доволі складним завданням, а виконання частини з них може призвести до неоднозначних наслідків для економіки країни. Наприклад, вимога гарантування вкладів населення у розмірі 100 тис. євро може бути виконана лише декларативно, а виконання вимоги щодо якості регулятивного капіталу та мінімального рівня його достатності (10% в Україні проти 8% у ЄС) може призвести до погіршення стану капіталізації банків. Зазначене актуалізує необхідність аналізу основних положень Базель III і перспектив їх впровадження у вітчизняне законодавство та банківську практику. Ключові принципові зміни у законодавстві мають бути зроблені до початку функціонування розширеної та поглибленої ЗВТ. А тому виникає питання визначення послідовності та пріоритетності запровадження змін у правове регулювання банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми гармонізації законодавства України в сфері банківської діяльності до вимог документів ЄС, зокрема Базеля III, були об'єктом досліджень багатьох вчених, зокрема таких, як Грищенко О., Демків М., Кишакевич Б., Мамедов С., Матлага Л., Міщенко В., Незнамова А., Хвалинський С., Шпачук В. та багатьох інших. Проте, незважаючи на значні наукові здобутки в цьому напрямі, низка проблем залишається не визначеною.

Метою статті є узагальнення вимог Базеля III і визначення перспектив їх впровадження у вітчизняне законодавство.

Виклад основного матеріалу. Базель III був затверджений в грудні 2010 року як наслідок неспроможності системи Базель II забезпечити стабільне функціонування банківських установ в умовах світової фінансової кризи 2007 -2009 років. Головна ідея зазначеного документу полягає у посиленні стійкості банківської системи за рахунок збільшення ліквідних резервів та поліпшення якості капіталу [1, С. 30].

Зважаючи на те, що адаптація українського законодавства до норм та нормативів ЄС у сфері надання фінансових послуг та банківського управління ведеться вже майже двадцять років, можна констатувати, що фінансове законодавство, особливо в банківській сфері, практично відповідає основним нормам ЄС. Між тим, на сьогодні Україна має відставання щодо впровадження рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, тоді як ситуація, що склалася в банківській системі, об'єктивно вимагає прискорення впровадження міжнародних стандартів регулювання діяльності банків. [2, с. 62]. Теоретично Україна може і не виконувати правила Базельського комітету з питань банківського нагляду – в тексті Угоди з ЄС таких вимог немає. Але саме перехід на ці стандарти дозволить очистити банківський сектор та залишити на фінансовому ринку тільки ті банківські установи, які здатні витримати жорстку конкуренцію за клієнта. А тому,

відставання у впровадженні Базеля III виступає стримуючим чинником розвитку банківської системи та негативно впливає на її стійкість і конкурентоспроможність. В обґрунтування зазначеної тези варто зазначити наступне.

Головним нововведенням системи банківського нагляду Базеля III стало істотне підвищення вимог до форми капіталу першого рівня (Tier 1), до якого рекомендовано включати лише акції та нерозподілений прибуток. Показник капіталу першого рівня повинен зрости з 4 до 6%. Це означає, що інші інструменти капіталу першого рівня – відкладені податкові активи, інвестиції в інші фінансові компанії (additional going concern capital) можуть становити до 1,5% від загального розміру капіталу першого рівня. Мінімальні вимоги до капіталу залишаються на рівні 8% з урахуванням нового буфера капіталу. При цьому в загальному капіталі розмір капіталу першого рівня (основний капітал) повинен становити 6%, а капітал другого рівня (додатковий) – не більше 2%.

Таким чином змінюються акценти у структурі капіталу. Основний капітал згідно з вимогами Базеля III повинен утричі перевищувати додатковий. Капітал третього рівня, який за базельськими вимогами використовувався лише для страхування від ринкового ризику, буде скасовано. (До речі, в Україні показник капіталу третього рівня не використовувався). Отже, з метою страхування від ринкового ризику банки матимуть капітал, якість складу якого буде подібною до якості капіталу, що здатний протидіяти кредитному та операційному ризикам. Це дасть змогу забезпечити таку ж високу якість капіталу, що використовується для протидії ринковому ризику, як і якість капіталу, який використовується для виконання вимог щодо запобігання кредитному та операційному ризикам [3, с. 6]. Таким чином зазначені зміни позитивно вплинуть на якість банківського капіталу і, найголовніше, на здатність покривати збитки навіть під час ліквідації фінансової установи.

Відносно ситуації в Україні, для банків з національним капіталом наразі діє система Базель I, яка була прийнята ще у 1992 році, а для банків з іноземним капіталом – Базель II, оскільки більшість з них мають акціонерів в країнах-учасниках Базельського комітету. Діяльність останніх за попередні роки показала невтішні результати, бо вони спеціалізувалися на обслуговуванні тих секторів економіки України, які найбільше постраждали від кризи. На думку багатьох вчених і практиків «перехід українських банків на Базель III може спричинити значну кризу в банківській системі загалом [4, с. 75-76]. Адже нормативи капіталізації є досить високими, для багатьох вітчизняних фінансових установ, яким доведеться покинути ринок.

Варто звернути увагу, що за даними НБУ кількість банків на 01.08.2015 рік становить 126, що є завеликим показником враховуючи сучасні економічні умови України. Варто зазначити що, за останній рік їх кількість значно зменшилася (на 56 у порівнянні із 182 банківськими установами у 2014 році) [5]. Банки зазнають збитків, через обмеження ринку збуту банківської продукції, що зумовлено занепадом економіки країни та відсутністю традиційного джерела доходів – кредитування. «Наразі фінансові установи виживають за рахунок повернення старих кредитів, торгівлі валютою, причому заробляють на ній небагато через триваючі обмеження з боку Національного банку України [6]. Разом з тим, у багатьох вітчизняних банків є низка проблем, які тиснуть на їхній капітал та негативно впливають на фінансову стійкість. Так, достатньо вагомою є частка проблемних активів. За даними Національного банку України, станом на 1 квітня 2015 року частка непрацюючих кредитів (4 та 5 групи за класифікацією НБУ) складала 13,25% кредитного портфелю, а співвідношення таких кредитів (без урахування резервів) до капіталу – 37,55% [6]. А тому підвищення вимог відносно розміру банківського капіталу є обґрунтованими. В цьому контексті, за неможливості підвищити рівень капіталу власними зусиллями, доцільним є поєднання існуючих вітчизняних банків, тим самим знижуючи кількість кептивних структур, які на сьогодні в більшості випадків обслуговують інтереси українських фінансово-промислових груп доволі сумнівними інструментами (деякі з цих банків активно залучають депозити від населення, і майже всі гроші направляють на видачу кредитів «потрібним» юридичним особам).

Між тим, деякі вимоги Базель III більшість вітчизняних банків вже давно виконує у зв'язку з досить жорсткими нормативами регулятора.

Так, за даними Національного банку України, станом на 1 квітня 2014 року співвідношення регулятивного капіталу першого рівня до зважених за ризиками активів складало в цілому по банківській системі України 11,58% (вимоги Базель III – не менше 6%). Співвідношення загальної суми регулятивного капіталу до зважених за ризиками активів на цю дату складало 14,8%, а співвідношення регулятивного капіталу до загальних активів станом на 1 червня сягнуло 12,36% (норматив Національного банку України – 9%) [6]. Ці параметри також перевищують рівень, передбачений Базелем III. Отже варто відмітити тенденція зростання обсягу нарахованих доходів в структурі активів банків України.

Між тим, слід зазначити, що в більшості випадків, це пов'язано з кредитуванням інсайдерів банку (прямих та опосередкованих) за пільговими умовами обслуговування боргу. Зокрема, сплати відсотків за користування кредитом у кінці строку дії договору, що не має економічного сенсу для банку та суперечить правилам господарської діяльності.

Як свідчить практика, в окремих банках кредити інсайдерам зі вказаними умовами кредитування складають до 80% від загального обсягу кредитного портфелю. А аналіз звітності

банків-банкрутів вказує на те, що майже всі вони мали понад 50% інсайдерських кредитів. Тобто їх акціонери фактично перетворювали капітал в кредити для самих себе [7].

Відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні затвердженої Постановою Правління Національного банку України від 10.09.2009 № 541 [8], при розрахунку нормативу Н1 регулятивний капітал банку зменшується на суму нарахованих доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування. Невірне та/або невчасне відображення на рахунках аналітичного обліку нарахованих доходів, які не отримані понад 30 днів з дати їх нарахування, призводить до неправильного розрахунку регулятивного капіталу, його штучного покращення та подання до Національного банку України недостовірної звітності. За оцінками Олександра Савченка, багато банків наразі займаються роздуванням капіталу, що також дозволяє обійти обмеження НБУ з кредитування одного позичальника. Але, якщо перерахувати капітал українських банків за міжнародними стандартами, він виявиться в два рази менше.

У середньому по банківській системі кредитний ризик на одного контрагента становить приблизно 22,43%. Це означає, що у банків велика кількість крупних позичальників, від яких залежить платоспроможність та стабільність самих банків. За даними Forbes.ua «чемпіонами» по концентрації кредитних ризиків є такі банки, зокрема, Укргазбанк, ВТБ банк, Сведбанк та інші [7].

З метою виправлення зазначеної ситуації та стримування банків від негативної практики кредитування за пільгових умов, пропонуємо запровадити реальний механізм запобігання зростанню обсягу нарахованих доходів, зокрема внести зміни до пункту 1.2 глави 1 розділу VI «Нормативи кредитного ризику» Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 в частині впровадження показника максимального розміру нарахованих доходів до загального обсягу класифікованих активів, значення якого не має перевищувати 3%. У разі перевищення нормативного значення, банк має здійснити коригування (зменшення) регулятивного капіталу на розмір перевищення. Така пропозиція в дечому обумовлена вимогою Базель III щодо запровадження коефіцієнту левериджу (відношення обсягу позичкових коштів до власних) та необхідністю приведення вітчизняного законодавства до вимог міжнародних документів у зв'язку з підписанням Угоди про Асоціацію України з Європейським союзом.

У оновлених вимогах Базельського комітету передбачається обмеження банків від надмірних ризиків шляхом встановлення нового розміру коефіцієнта левериджу – відношення обсягу позичкових коштів банку до власних – на рівні 3%. Система нових стандартів передбачає гармонізований на міжнародному рівні коефіцієнт левериджу, який повинен доповнювати показники капіталу з урахуванням ризиків. Частка позичкових активів є абсолютним нововведенням Базельського комітету. Цей показник ніколи раніше не розглядався як складова Угоди про капітал.

На наш погляд, введення показника у вітчизняне законодавство сприятиме зменшенню обсягу кредитів, наданих за умов сплати відсотків в кінці строку дії договору, зниженню обсягу нарахованих доходів та дозволить визначити реальний розмір капіталу банку. Крім цього, такий захід дозволить досягти інших результатів на різних рівнях:

на рівні банку — покращення системи ризик менеджменту за рахунок розширення інструментів і можливостей банку контролювати рівень ліквідності та якість джерел залучення коштів, запобігання прискореному росту боргового навантаження, ретельніше врахування ризиків позичальників у кредитній політиці банків, що позначиться на прибутковості операцій та стимулюватиме банки до розробки нових банківських продуктів і послуг;

на рівні банківської системи — послаблення ризиків ліквідності, посилення конкуренції за надійні джерела фінансування; зміцнення банківської системи;

на макроекономічному рівні — зниження ризиків боргової кризи, упередження кризи ліквідності за одночасного звуження фінансових можливостей щодо розширеного кредитування економічного розвитку.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що перехід України на систему Базель III вимагатиме значних зусиль з боку національного регулятора. На нашу думку, відставання у впровадженні Базеля III в українське законодавство виступає стримуючим чинником розвитку банківської системи та негативно впливає на її стійкість і конкурентоспроможність. Виконання вимог зазначеного документу (базельської угоди) відносно підвищення якості капіталу у вітчизняній банківській практиці позитивно вплине на здатність банків покривати власні збитки навіть під час ліквідації фінансової установи. Безумовно, із введенням цих вимог до діючого законодавства, банківський сектор України значно очиститься, адже пристосуватись до нових умов зможуть лише банки з більш високими показниками ліквідності. Це дасть додатковий стимул для подальшого їх поєднання, а також зменшення кількості відповідно до розвитку та потреб вітчизняної економіки.

Задля попередження випадків штучного завищення регулятивного капіталу банку за рахунок кредитування інсайдерів банку, вважаємо за доцільне внесення змін до пункту 1.2 глави 1 розділу VI «Нормативи кредитного ризику» Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 доповнивши його абзацем наступного змісту: «Максимальний розмір нарахованих доходів до загального обсягу класифікованих активів не може перевищувати 3%. У разі перевищення

нормативного значення, банк має здійснити коригування (зменшення) регулятивного капіталу на розмір перевищення».

Що стосується подальших наукових розробок, доцільним є аналіз інших вимог Базеля III, зокрема щодо гарантування вкладів населення, якості корпоративного управління у фінансових установах, запровадженні нових коефіцієнтів ліквідності: коефіцієнту ліквідного покриття та коефіцієнту чистого стабільного фінансування з метою визначення перспектив їх впровадження у вітчизняне законодавство та застосування на практиці.

References:

1. Kyshakevich B.Yu. (2012) Vrakhuvannya efektu protsyklichnosti bankivskoho kredytuvannya v modelyuvanni kredytnykh ryzykiv [Considering pro-cyclical effect of bank loans in the credit risk modeling]. *Proceedings of the international scientific conference "Economics - Management - Education: Problems and Prospects of Interaction"*, compiled by M.V. Odrekhivsky. Drohobych, Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko, 2012. P. 30–33. (In Ukrainian)
2. *Otsinka vplyvu Uhody pro asotsiatsiyu (ZVT) mizh Ukrainoyu ta YES na ekonomiku Ukrainy: naukova dopovid [Assessing the impact of Association Agreement (FTA) between Ukraine and the EU on Ukraine's economy: research report]*. Edited by Acad. NAS of Ukraine V.M. Heyets, Corr. NAAS of Ukraine T.O. Ostashko, Corr. NAS of Ukraine L.V. Shynkaruk. Kyiv, NAS of Ukraine, 2014. 102 p. (In Ukrainian)
3. Mishchenko V., Neznamova A. (2011) Bazel III: novi pidkhody do rehulyuvannya bankivskoho sektoru [Basel III: new approaches to regulation of the banking sector]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy [Herald of the National Bank of Ukraine]*, 2011, No. 1, P.4-9. (In Ukrainian)
4. Matlaga L.O. (2013) Evolyutsiya rehulyuvannya finansovoho sektoru: vid Bazel II do Bazel III [The evolution of financial sector regulation: from Basel II to Basel III]. *Ekonomichnyy analiz: zbirnyk naukovykh prats Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu [Economic analysis: scientific research journal of the Ternopil National Economic University]*, 2013, No. 12. P. 74-78. (In Ukrainian)
5. The official website of the National Bank of Ukraine. Available at: <http://www.bank.gov.ua>. (In Ukrainian)
6. Mamedov S. (2014) Bazel III yak bankivska kartka evrointehratsiyi [Basel III as bank card of European integration]. *Evropeyska praktyka [European practice]*. Available at: <http://www.euointegration.com.ua/experts/2014/07/8/7024038/> (In Ukrainian)
7. Komakha A. (2012) 7 potential bankrupt banks. Available at: <http://creditor.com.ua/blog/main/4884/> (In Russian).
8. Reglament of the National bank of Ukraine 28.08.2001 No. 368 «On approval of Instruction on regulation of banks in Ukraine». *Official bulletin of Ukraine*, 2001, No. 40, p. 83, art. 1813, code 20055/2001. (In Ukrainian)
9. Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards Retrieved 12 September 2010, from: <http://www.bis.org/press/p100912.pdf>

Перспективы внедрения Базель III в банковскую систему Украины

Заблодская Инна Владимировна, e-mail: zablodin@yandex.ru

Институт экономико-правовых исследований НАН Украины (Луганский филиал), Украина

Гудима Татьяна Степановна, e-mail: gudima.t@ukr.net

Институт экономико-правовых исследований НАН Украины (Луганский филиал), Украина

Аннотация: Статья посвящена исследованию основных положений системы Базель III, в частности требований относительно размера и качества капитала банка. Исследованы показатели деятельности системных банков Украины. Рассмотрены перспективы внедрения основных положений системы Базель III в отечественную практику банковской деятельности и законодательство. Определено, что отставание во внедрении требований Базель III выступает сдерживающим фактором развития банковской системы и негативно влияет на ее устойчивость и конкурентоспособность. При этом выявлены основные трудности введения указанного требования Базель III в текущем периоде. Для предупреждения случаев искусственного завышения регулятивного капитала банка за счет кредитования инсайдеров банка предложены соответствующие изменения действующего законодательства.

Ключевые слова: Базель III; банковский надзор; качество капитала; нормы ликвидности; системный риск.

General Description and Criminological Typology of Criminal Offenses in Insurance

Oleksandr M. Zaiets

Centre for European Reforms Studies, Grand Duchy of Luxembourg

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

E-mail: zaec_1985@meta.ua

Abstract: In the scientific literature expressed views on forensic characterization of crimes as a theoretical design and practical tool for the investigation. Indeed, in the first case criminological characteristics of crime is an abstract description of the structure of specific species and group characteristics. The basis of criminological characteristics of construction as a practical tool is forensic classification of crimes, which in turn is the basis for the development of certain methods of investigation. Based on the analysis of forensic and criminological characteristic typology of criminal offenses in the insurance offered under the meaning of criminological characteristics understand complex information about criminal activity, which has a theoretical (construction descriptive model of crime) and practical (to establish correlations between the elements that are natural character) value. If consideration of both components may form forensic techniques at the same time as a product of scientific analysis and practical tools in the form of specific programs investigations. With the rapid development of market economy in Ukraine problem of combating criminal offense in the insurance sector is quite relevant that, in turn, determines the need for a comprehensive study of the elements of criminological characteristics of a mechanism to commit criminal offenses in this area, which includes elements of the way crimes and some technology crime activities.

Keywords: criminal offence, insurance, publicly hazard effects, classification, economic crime, financial fraud.

У науковій літературі висловлено погляди на криміналістичну характеристику злочинів як теоретичну конструкцію та практичний інструмент розслідування. Адже в першому випадку криміналістична характеристика злочинів є абстрактним описанням структури конкретних видових і групових характеристик. Підставою побудови криміналістичної характеристики як практичного інструменту є криміналістична класифікація злочинів, що, у свою чергу, становить основу для розроблення окремих методик розслідування.

У цьому розумінні загальна криміналістична характеристика злочинів є абстрактним описанням структури конкретних видових і групових характеристик. Методологічною підставою побудови характеристик окремих видів (груп) злочинів є криміналістична класифікація злочинів, що використовується для розроблення окремих методик розслідування [1, с. 197-198].

Значний внесок у розвиток та наукове обґрунтування концепції криміналістичної характеристики злочинів зробили В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, І. О. Возгрін, В. К. Гавло, І. Ф. Герасімов, В. О. Коновалова, В. О. Образцов, М. В. Салтєвський, Н. А. Селіванов, В. Г. Танасевич, О. Г. Філіппов та ін.

Розроблення вчення про криміналістичну характеристику економічних злочинів, що почалася всередині 1960-х років, дістала розвиток пізніше й, передусім, протягом останніх років. У період якісних економічних перетворень виникла необхідність у дослідженні злочинів, що вчиняються в галузях, які раніше не вивчалися взагалі або досліджувались недостатньо, серед яких і сфера страхування.

Рівні побудови криміналістичних характеристик залежать від того, якої одиниці сукупності злочинів ці характеристики стосуються. Криміналістична класифікація економічних злочинів, відповідно до потреб формування окремих методик розслідування, дає змогу виокремити внутрішньовидові, видові, позавидові та групові методики. Їм відповідають криміналістичні характеристики, що належать до певної класифікаційної групи. Так, за груповою ознакою можемо виокремити криміналістичну характеристику шахрайства у сфері страхування, за позавидовою – скажімо, характеристику шахрайств у сфері страхування наземних транспортних засобів; за видовою – наприклад, характеристику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом через перестраховування ризиків за кордоном; за внутрішньовидовою – характеристику шахрайств, вчинених службовими особами страховика або страхувальниками. Водночас чим нижчий рівень абстракції (відповідно, є вужчим масив злочинів), тим ширше коло елементів, що становлять криміналістичний інтерес.

Відтак Г. А. Матусовський запропонував структуру криміналістичної характеристики економічних злочинів, яка є універсальною та найбільш інформативною [2, с. 58-60]. Вона включає в себе:

1) дані про спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину як центральний елемент криміналістичної характеристики, узагальнення яких дає ґносеологічну інформацію про основні типології (комбінації, операції, схеми) злочинної діяльності;

2) обстановку вчинення злочину (просторово-часові параметри злочину та фактори регулятивного характеру: особливості технологічних процесів, нормативно-правового регулювання);

3) предмет злочинного посягання (фінансові ресурси, майно, право на майно тощо), що має різні форми вияву, кількісні та якісні характеристики залежно від способу вчинення злочину та сфери правовідносин;

4) відомості про особу злочинця (фізичні та соціальні характеристики, форма причетності до злочину, характер та взаємовідносини у злочинній групі);

5) наслідки злочину у вигляді характерних слідів (матеріальних та ідеальних), а також характеру та розміру шкоди, заподіяної злочинцем.

Криміналістична класифікація способів вчинення злочинів є важливим евристичним засобом пізнання особливостей поведінки злочинця, напрямів, меж і спрямування досудового розслідування [3, с. 89]. Результати аналізу слідчої й судової практики свідчать, що вчинення злочину неможливе без попередньої підготовки, вивчення та оцінки обстановки, а також створення умов і можливостей щодо його приховування. Цієї позиції дотримуються криміналісти, які досліджують проблеми методики розслідування злочинів у сфері господарської діяльності [4, с. 10; 5, с. 31].

На підставі аналізу досліджень видатних науковців-криміналістів [4, с. 10; 5, с. 31; 6; 7, с. 10; 8, с. 18–19; 9, с. 56] можна виокремити низку закономірностей, властивих способам вчинення злочинів. Ці методологічні положення потребують використання в сучасних умовах при вивченні способів вчинення економічних злочинів, зокрема скоєних у сфері страхування.

По-перше, спосіб злочину та його складові детерміновані об'єктивними (обстановка та умови, у яких діє злочинець) та суб'єктивними (знання, уміння й навички, що визначають професіоналізм злочинця) чинниками. Спосіб завжди є результатом комплексного впливу багатьох факторів. Чим частіше відповідні чинники знаходять вияв у діях злочинця, тим більше слідів він залишає та, відповідно, повнішу інформацію має слідчий для висунення версій про характер події та особу злочинця.

По-друге, способи вчинення злочину повторюються. Це означає, що злочинець, перебуваючи в певній обстановці, вчиняє здебільшого тотожні дії. Можливість відтворення способу вчинення злочину та повнота повторення складових його ознак залежать від збереження сукупності взаємодіючих об'єктивних та суб'єктивних чинників, під впливом яких спосіб сформувався. Способи вчинення злочину певного виду подібні в різних злочинців, що дає змогу використовувати дані про спосіб у розслідуванні злочинів.

По-третє, найчастіше структура способу вчинення економічних злочинів має кваліфіковану (трьохелементну) структуру – сукупність дій (операцій) щодо підготовки, вчинення та приховування, що здійснюються в певній послідовності. Кожній з цих операційних груп властива своя внутрішня логіка, специфічні ознаки, що мають криміналістичне значення.

По-четверте, кожному способу вчинення злочину (кожному етапу способу) властиві специфічні сліди (відображення), що є орієнтиром для отримання слідчим ймовірної інформації не лише про спосіб, а й про інші елементи криміналістичної характеристики. Унаслідок того, що розкрадання відбуваються в тотожних умовах й однаковими способами, сліди злочину також повторюються, причому повторюються їх локалізація, характер і вид. Отже, спосіб вчинення злочину виступає засобом відображення в середовищі події злочину та якостей особи, яка його вчинила.

По-п'яте, спосіб вчинення злочину значною мірою визначає важливі для встановлення істини у справі суттєві обставини, що визначають обрання конкретних прийомів і криміналістичних засобів отримання інформації про злочин.

В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки в Україні, розв'язання проблем попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень у сфері страхування потребує детального та поглибленого вивчення криміналістичної характеристики способів (типологій) обману у сфері страхування. У методологічному плані при вивченні цього явища потрібне поєднання в комплексі наукових досягнень кримінального права, кримінології, економічних наук, широкомасштабне та системне вивчення практики протидії злочинності, досвіду інших країн та наукових досліджень.

У криміналістичній літературі трапляються різні класифікації сучасних способів шахрайств. Більшість з них стосуються характеристики сфери економічної діяльності, у якій вчиняються шахрайства: на споживчому ринку; у сфері соціального обслуговування; пов'язані з договірними відносинами [10; 11].

За предметом та об'єктом посягання М. П. Яблоков пропонує розрізняти: способи, пов'язані з різними обманними операціями з цінними паперами (акціями, векселями, приватизаційними паперами тощо); способи створення усіляких фіктивних інвестиційних фондів, зокрема фінансових пірамід; способи одержання за підробленими документами пенсій, кредитів, страхового відшкодування та інших виплат [12, с. 337].

Залежно від знарядь і засобів, що використовуються при вчиненні шахрайства, Д. В. Єрмолович вирізняє: комерційне шахрайство; шахрайство у сфері банківського кредитування; шахрайство в мережі Інтернет; шахрайство у сфері страхування; шахрайство з використанням підроблених чеків; шахрайство з використанням пластикових карток; "фінансові піраміди" [13].

Інші автори виділяють три групи способів шахрайств у сфері підприємницької діяльності: уведення в оману потерпілого шляхом використання підроблених або сфальсифікованих документів (платіжних доручень, гарантій тощо); заволодіння чужим майном шляхом зловживання довірою; уведення потерпілого в оману шляхом укладення договору, який завідомо не може бути виконаний [14, с. 21-24].

В основі класифікації способу вчинення економічного шахрайства В. Д. Ларічев розглядає характер відносин суб'єкта злочину з підприємством, на майно якого зазіхають шахраї. У зв'язку з цим, автор виокремлює: шахрайство з боку осіб, які перебувають у трудових відносинах з підприємством: учинені безпосередньо працівником підприємства; учинені колишнім працівником підприємства або тим, хто, не перебуваючи у штаті, фактично працює на підприємстві; учинені стороннім суб'єктом за допомогою працівника підприємства; шахрайство, що вчиняється стороннім суб'єктом (не працівником підприємства або колишнім працівником). [15, с. 16].

Шахрайство в бізнесі автор розподіляє на такі складові: створення фіктивних підприємств для здійснення протиправної діяльності; протиправне заволодіння товарами й іншими матеріальними цінностями як безпосередньо підприємствами, так і найманими працівниками цих підприємств; шахрайські дії керівників підприємств щодо самих підприємств; шахрайські операції в банках; розкрадання грошей з використанням інвестицій та цінних паперів; шахрайство у страхуванні; привласнення коштів шляхом запланованого банкрутства [16, с. 10].

Результати вивчення кримінальних проваджень, матеріалів діяльності правоохоронних і контролюючих органів свідчать, що більшість випадків кримінальних правопорушень у сфері страхування характеризуються ідеальною чи реальною сукупністю різних злочинів. Типовим стає застосування злочинцями складних за своєю внутрішньою структурою та кримінально-правовими ознаками технологій злочинної діяльності. Як зазначає А. Ф. Волобуєв, саме ця сукупність, а не розрізнені злочини, має стати об'єктом доказування в розслідуванні злочинів економічного спрямування [17, с. 53-56]. Це потребує відповідного комплексного підходу в наукових дослідженнях із проблем криміналістичної методики.

На основі узагальнення наукових джерел та слідчої практики протидії економічній злочинності, з урахуванням трансформації видів та способів заволодіння чужим майном, пропонуємо таку класифікацію способів учинення кримінальних правопорушень у сфері страхування: 1) залежно від галузі інституту страхування, у яких вчиняється кримінальне правопорушення: кримінальне правопорушення у галузі особистого страхування, майнового страхування, страхування відповідальності; 2) залежно від характеристик об'єкта злочинного зазіхання: щодо підприємств, установ, організацій та інших структур, що мають статус юридичних осіб, об'єднань громадян (юридичних осіб); стосовно фізичних осіб – суб'єктів господарської діяльності; щодо громадян (груп громадян) з використанням економічних механізмів; 3) залежно від характеру відносин суб'єкта злочину з страховиком, на майно якого зазіхають правопорушники (злочинці): за участю службових осіб (менеджерів) суб'єктів господарювання; за участю найманих працівників суб'єктів господарювання; за участю сторонніх осіб; 4) залежно від характеру майна, на яке спрямовано дії правопорушників (злочинців): грошові кошти; товарно-матеріальні цінності; право на майно.

На основі цього розподілу, можемо запропонувати таку класифікацію способів учинення кримінальних правопорушень у сфері страхування:

1) залежно від класифікації страхових ризиків, у якій вчиняється кримінальне правопорушення: у сфері страхування підприємницьких ризиків; у сфері страхування фінансових ризиків; у сфері

страхування природних ризиків; у сфері страхування майнових ризиків; у сфері страхування відповідальності; у сфері страхування екологічних ризиків тощо;

2) залежно від злочинних технологій, що використовуються на етапі підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень у сфері страхування: створення та використання фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності; використання банківських платіжних засобів; підроблення та використання підроблених документів; незаконне втручання та використання інших засобів неправомірного доступу до комп'ютерних систем та електронних мереж; використання фіктивних (недійсних) угод про страхування; залучення коштів громадян під виглядом страхових внесків; використання механізмів перестраховування для виводу грошових коштів за кордо; змова з працівниками страхових компаній; інсценування страхових випадків.

На підставі проведеного аналізу криміналістичної характеристика та криміналістичної типологія кримінальних правопорушень у сфері страхування ми дійшли висновку про те, що змістом криміналістичної характеристики є комплекс відомостей про злочинну діяльність, що має ґносеологічне (побудова описової моделі злочинної діяльності) та практичне (встановлення кореляційних зв'язків між елементами, що мають закономірний характер) значення. У разі врахування обох складових можливе формування криміналістичної методики, водночас, як продукту наукового аналізу та практичного інструментарію у вигляді конкретних програм розслідування.

В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки в Україні проблема протидії кримінальним правопорушенням у сфері страхування є досить актуальною, що, у свою чергу, визначає потребу комплексного вивчення елементів криміналістичної характеристики механізму учинення кримінальних правопорушень у цій сфері, яке включає елементи способу вчинення злочинів та окремі технології злочинної діяльності.

References:

1. Belkyn R. S. (1966) *Sobyranье, yssledovanye y otsenka dokazatelstv [The gathering, research and evaluation of the evidence]*. Moscow, 1966. 139 p. (In Russian)
2. Matusovskyi N. A. (1999) *Ekonomycheskye prestupleniya: krymynalystycheskyi analiz [Economic crimes: forensic analysis]*. Kharkov, 1999. 480 p. (In Russian)
3. Velikorodnyiy P. T. (1984) *Kriminalisticheskaya klassifikatsiya sposobov soversheniya prestupleniy i sposobov uklo-neniya ot otvetstvennosti [Forensic classification of ways of committing crimes and ways of evading responsibility]*. *Kriminalisticheskaya harakteristika prestupleniy: sbornik nauchnykh trudov [Forensic characterization of crimes: the collection of scientific papers]*. Moscow, 1984. – P. 89-91. (In Russian)
4. Sadov B. N. (2004) *Osobennosti rassledovaniya nezakonnogo predprinimatelstva na pervonachalnom etape: avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk : spets. 12.00.09 "Ugolovnyiy protsess i kriminalistika; sudebnaya ekspertiza" [Features of investigation of illegal business at the initial stage: the thesis abstract on scientific degree of candidate of legal sciences: special. 12.00.09 "Criminal procedure and criminalistics; forensic examination"]*. Krasnodar, 2004. 19 p. (In Russian)
5. Shuruhnov N. G., Kolesnikov P. M. (2007) *Rassledovanie nezakonnogo predprinimatelstva: ugolovno-pravovyye, kriminalisticheskie i ugolovno-protsessualnyie aspekty [The investigation of illegal business: criminal law, criminal law and criminal procedure aspects]*. Moscow, 2007. 227 p. (In Russian)
6. Karagodin V. N. (1990) *Kriminalisticheskoe znachenie dannykh o sposobakh sokryitiya prestupleniy [Forensic data value of the means of concealment of crimes]*. *Pravovedenie [Jurisprudence]*. 1990. No. 2. P. 92-95. (In Russian)
7. Kozitsyin Ya. M. (1975) *Rassledovanie i rassmotrenie del o hischeniyah, sovershennykh s ispolzovaniem sluzhebnoy polo-zheniya : avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni doktora yuridicheskikh nauk: spetsialnost 12.00.09 "Ugolovnyiy protsess i kriminalistika; sudebnaya ekspertiza" [The investigation and examination of cases of theft committed with abuse of official position: author's thesis for the degree of Doctor of Laws: specialty 12.00.09 "Criminal procedure and criminalistics; forensic examination"]*. Sverdlovsk, 1975. 36 p. (In Russian)
8. Kolesnichenko A. N. (1976) *Obschie polo-zheniya metodiki rassledovaniya otdelnykh vidov prestupleniy [General methods of investigation of certain types of crimes]*. Kharkov, 1976. 28 p. (In Russian)
9. Kolmakov V. P. (1969) *Sledstvennyiy osmotr [Investigative inspection]*. Moscow, 1969. 196 p. (In Russian)

10. Krivenko T. (1995) Rassledovanie moshennichestva v chastnom predprinimatelstve [Fraud Investigation in the private entrepreneurship sphere]. *Zakonnost [Legality]*. 1995, No. 10. P. 20-25. (In Russian)
11. Shilov S. V. et al. (1997) *Kratkiy kurs predprinimatelya ili 100 sravnitelno nechestnyih sposobov dobyvaniya deneg* [Entrepreneurship Short Course or 100 dishonest ways of making money]. Moscow, 1997. 140 p. (In Russian)
12. Yablokov N. P. (1997) *Kriminalistika [Forensics]*. Moscow, 1997. 687 p. (In Russian)
13. Yermolovych D. V. (2005) Do pytannia pro vydy shakhraistva u Bilorusi [On the kinds of fraud in Belarus]. *Visnyk Odeskoho instytutu vnutrishnikh sprav [Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs]*. 2005, No. 1. P. 56-61. (In Ukrainian)
14. Golubovskiy V. Yu., Egorshin V. M., Surkov K. V. et al. (2000) *Vyiyavlenie i raskrytie moshennichestva [Identification and disclosure of fraud]*. St. Petersburg, 2000. 63 p. (In Russian)
15. Larichev V. D. (1996) *Kak uberechysya ot moshennichestva v sfere biznesa [How to protect yourself against fraud in business]*. Moscow, 1996. 126 p. (In Russian)
16. Larichev V. D. (2001) *Kommercheskoe moshennichestvo v Rossii. Sposobyi soversheniya. Metodyi zaschityi [Commercial fraud in Russia. Methods of execution. Methods of protection]*. Moscow, 2001. 256 p. (In Russian)
17. Volobuiev A. (2003) Kompleksni metodyky rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv [Complex methodics of investigating economic crimes]. *Visnyk prokuratury [Prosecution Bulletin]*. 2003. No. 6. P. 53-56. (In Ukrainian)

Общая характеристика и криминалистическая типология уголовных правонарушений в сфере страхования

Заец Александр Михайлович, e-mail: zaec_1985@meta.ua

Центр исследований Европейских реформ, Люксембург

Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Аннотация: В научной литературе высказано взгляды на криминалистическую характеристику преступлений как теоретическую конструкцию и практический инструмент расследования. Ведь в первом случае криминалистическая характеристика преступлений является абстрактным описанием структуры конкретных видовых и групповых характеристик. Основанием построения криминалистической характеристики как практического инструмента является криминалистическая классификация преступлений, что, в свою очередь, составляет основу для разработки отдельных методик расследования. На основе анализа судебной и криминалистической характеристике типологии уголовных преступлений в страховании, предлагаемой в рамках сути криминалистической характеристики понять сложную информацию о преступной деятельности, которая имеет теоретическое (строительство описательной модели преступления) и практический (для установления корреляции между элементами которые являются естественным значение символов). Если рассмотрение обоих компонентов могут образовывать методы в то же время, как продукт научного анализа и практических инструментов в форме конкретных программ исследований. С быстрым развитием рыночной экономики в Украине проблема борьбы с уголовным преступлением в страховом секторе весьма актуальна, что, в свою очередь, определяет необходимость всестороннего изучения элементов криминалистической характеристики механизма совершения уголовных преступлений в этой области, которая включает в себя элементы пути преступлений и некоторых видов деятельности технологии преступности.

Ключевые слова: уголовные правонарушения, страхование, классификация, экономическая преступность, финансовые махинации, методика расследования.

Centre for European Reforms Studies a.s.b.l.
(Grand Duchy of Luxembourg)

European Reforms Bulletin
scientific peer-reviewed journal

2015
No. 3

Passed for printing 30.10.2015. Appearance 30.11.2015.
Typeface Times New Roman. Circulation 100 copies.

Design, computer page positioning, layout: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg**
All the articles are published in author's edition. Publishing institution: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg** (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité),
+352661153528, e-mail: EuroReforms@gmail.com, <http://cers.eu.pn/bulletin.html>